

Referanser: KR 16/13, KR 39/19, KR 57/19, KR 4/21, KR 118/21, BM 21/14, BM 62/20, BM 13/22, NFG 05/19

Arkivsak: 20/04660-22

De hellige tre dagene - fra skjærtorsdag kveld til påskedag

Sammendrag

Kirkerådet vedtok i 2013 å be Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) om å utarbeide liturgier for den stille uke og påsken. På grunn av andre presserende saker kunne NFG først i mars 2019 sette i gang med arbeidet. Nemnda prioriterte da arbeidet med gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. Disse gudstjenestene blir sett i sammenheng og har fått benevnelsen «De hellige tre dagene». NFG sluttførte sitt forslag i august 2020. Forslaget ble deretter sendt til Bispemøtet for uttalelse og justert som følge av Bispemøtets vedtak. Etter behandling i Kirkerådet ble forslaget sendt på høring. På bakgrunn av høringen vedtok Kirkerådet i desember 2021 forslag til ordning. Denne ble sendt til Bispemøtet for læremessig vurdering. Bispemøtet behandlet saken i februar 2022. Bispemøtets vedtak er i all hovedsak tatt til følge i det endelige forslaget (se s.13).

Forslaget til reviderte liturgier er i stor grad en videreføring av de gjeldende liturgiske ordninger for skjærtorsdag, langfredag og påskennatt. For alle ordningene gjelder at det kan velges enklere eller mer utfyllende varianter. En viktig endring er at ordningene i forslaget blir sett på som en helhet, og at de som en følge av det har fått en samlet tittel, «De hellige tre dagene», med undertittel «fra skjærtorsdag kveld til påskedag». Synet på disse gudstjenestene som en helhet er i samsvar med økumenisk praksis. Denne helheten får også visse konsekvenser for den enkelte gudstjeneste. Andre endringer er mulighet for å inkludere fotvasking som liturgisk ledd på skjærtorsdag, korsmeditasjon som mulig liturgisk ledd på langfredag og en noe mer utvidet åpningsdel på påskennatt sammenlignet med dagens ordning. Forslaget inneholder dessuten nye alminnelige bestemmelser for den stille uke og påsken.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

Kirkemøtet vedtar reviderte liturgiske ordninger for skjærtorsdag, langfredag og påskennatt under tittelen «De hellige tre dagene – fra skjærtorsdag kveld til påskedag», og alminnelige bestemmelser for disse.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkemøtet vedtok med Gudstjenestereformen 2011 en ny ordning for søndagens hovedgudstjeneste. Det har hele tiden vært en forutsetning å supplere denne ordningen med andre gudstjenester og liturgier i kirkeåret. Dette gjelder særlig for den stille uke og påsken. *Nemnd for gudstjenesteliv* (NFG) drøftet saken i flere omganger, med tanke på å følge opp de mange lokale tradisjoner som hadde vokst frem i Den norske kirke knyttet til den stille uke og påsken. Kirkerådet (KR 16/13), med tilslutning fra Bispemøtet (BM 21/14), vedtok på dette grunnlag å igangsette en revisjon av liturgiene for den stille uke.

NFG begynte i mars 2019 arbeidet med å utarbeide reviderte liturgier. Nemnda prioriterte da liturgier for de tre dagene skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. Samtidig satte NFG opp en liste over andre gudstjenester og liturgisk materiale som nemnda mente burde utarbeides og revideres. Kirkerådets tilbakemelding om disse i september 2019 var at de kunne utarbeides som liturgisk ressursmateriale.

NFG la til grunn at i arbeidet med egne liturgier for påsken vil «trekkspill-prinsippet» også her være sentralt, slik det er i hovedgudstjenesten. Det betyr at det utarbeides ressurser for en omfattende og mangfoldig feiring, men det er menighetene lokalt som avgjør hvor mye av dette materialet som tas i bruk. NFG leverte sitt forslag i august 2020, og dette ble så levert Bispemøtet for kommentar, før Kirkerådet skulle sende det på høring.

Bispemøtet behandlet forslaget i oktober 2020, og sendte det videre til Kirkerådet med sine merknader. Kirkerådet gjorde på dette grunnlag følgende endringer i det opprinnelige utkastet fra NFG:

- Navnet på ordningene, som ble avvist av Bispemøtet, ble endret fra «tredagershøytiden – påsken triduum» til «Tredagershøytiden». Dette utfra en forståelse av at det særlig var begrepet «triduum» som virket fremmedgjørende.
- Det ble ytterligere tydeliggjort at fotvasking ikke er tenkt som en normalordning, men som en mulighet i de menigheter som ønsker det.
- Omfanget av rubrikker ble kuttet noe ned.
- De steder «hylling av korset» var brukt, ble dette erstattet med «korsmeditasjon».
- Rubrikken om anledning til å bruke improperiene ble tatt ut.

NFG hadde i sitt forslag til liturgier også anbefalt at det i tillegg til de nåværende gjeldende farger kan åpnes for hvit som liturgisk farge på skjærtorsdag og rød på langfredag. Den liturgiske fargen for påskeaften ble foreslått beholdt som hvit. Forslaget er inspirert av den bredere økumeniske tradisjon, hvor dette er den mest

vanlige fargekoden. NFG's forslag på dette punkt ble ved en inkurie ikke lagt frem for Bispemøtet. De ble derfor fremlagt for Kirkerådet uten anbefaling.

Kirkerådet behandlet saken i sitt møte 28.-29. januar 2021, og vedtok å sende saken på bred høring. Det ble også gitt anledning til å prøve ut forslagene i påsken 2021.

Høring

Forslaget til reviderte liturgier ble 23. februar 2021 sendt på høring til biskopene, de teologiske lærestedene, de berørte arbeidstakerorganisasjonene og menighetene. Høringsfrist var 20. mai. Muligheten til å prøve ut forslagene ble i stor grad hindret av smitteverntiltak.

Høringsdokumentet inneholdt følgende spørsmål om tilslutning, stort sett ved ja eller nei, og med mulighet for å kommentere spesielt for de fleste spørsmålene:

1. Er høringsinstansen enig i at de tre gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskenatt presenteres som en helhet?
2. Hvilken betegnelse passer best for disse tre gudstjenestene?

Alternativer: a) Tredagershøytiden, b) Tredagershøytiden – påskens triduum, c)

Ingen av disse

3. Er høringsinstansen enig i at det gis anledning til å ha fotvasking som liturgisk ledd på skjærtorsdag?
4. Er høringsinstansen enig i omfanget på veiledningen til fotvasking?
5. Er høringsinstansen enig i forslaget til avdekking av alteret etter gudstjenesten?
6. Slutter høringsinstansen seg til liturgi for skjærtorsdag som helhet?
7. Er høringsinstansen enig i at det gis anledning til korsmeditasjon som et liturgisk ledd på langfredag?
8. Slutter høringsinstansen seg til øvrige endringer i langfredagsgudstjenesten?
9. Slutter høringsinstansen seg til muligheten for en mer omfattende inngangsdelt i påskenattsgudstjenesten?
10. Er høringsinstansen enig i at menighetsrådet kan beslutte å bruke røkelse?
11. Er høringsinstansen enig i tilfanget av tekstlesninger?
12. Slutter høringsinstansen seg til øvrige endringer i ordningen for påskenatt?
13. Slutter høringsinstansen seg til forslaget om bruk av alternativ liturgisk farge på skjærtorsdag og langfredag?
14. Slutter høringsinstansen seg til forslaget til alminnelige bestemmelser?
15. Har høringsinstansen prøvd ut noen av de liturgiske ordningene?
- 15a: Har utprøvingen påvirket besvarelsen av høringen?
16. Andre kommentarer

Generelt inntrykk

Kirkerådet fikk inn i alt 93 svar i høringen. Av disse var 59 fra menighetsråd, 13 fra bispedømmeråd og biskoper, 2 fra teologiske læresteder, 3 fra fagforeninger og 19 fra privatpersoner og andre. Det generelle inntrykket er at høringen viser svært bred tilslutning til forslagene i høringsdokumentet. Mange høringssvar har imidlertid kommentarer som utfyller og presiserer ja/nei-svaret. Kirkerådet har gått gjennom disse og funnet flere nyttige innspill som blir presentert under.

Én høringsinstans, Hamar bispedømmeråd, foreslår å utsette høringen, med begrunnelse i at ordningene på grunn av pandemien ikke kunne utprøves i tilstrekkelig grad. Kirkerådet har ikke tatt hensyn til dette, siden det ikke var en forutsetning for gjennomføring av høringen at liturgiene ble prøvd ut i påskegudstjenester i menighetene. Til sammen 60 høringsinstanser oppgir for øvrig at de har prøvd ut minst en av ordningene, men i dette tallet ligger også utprøving av tidligere materiale.

Helheten i gudstjenestene

Høringsinstansenes innspill

82 av høringsinstansene, deriblant samtlige bispedømmeråd som besvarte spørsmålet (9 av 11), sluttet seg til forslaget om at de tre gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskeaften presenteres som en helhet. 14 høringsinstanser ønsket ikke denne sammenhengen. Flere uttrykker at de finner en slik sammenheng vel begrunnet, og at den styrker sammenhengen mellom de tre gudstjenestene. Typisk skriver *Stavanger bispedømmeråd*:

Å se disse gudstjenestene som en helhet gir uttrykk for sammenhengen i påskefortellingen. Det skaper en dramaturgi gjennom gudstjenestene som mange vil ha glede av.

Samtidig er det flere svar som peker på at mange menigheter ikke har kapasitet til å vise sammenhengen, og at mange kirkegjengere heller ikke går på alle gudstjenester i den stille uke. Sammenhengen må derfor gi rom for å kunne ta del i noe, men ikke alt.

Blant dem som er motstander av en egen betegnelse, er argumentasjonen i første rekke at det er unødvendig og kan skape forvirring.

Når det gjelder forslaget til en felles betegnelse på de tre gudstjenestene, er det betydelig motstand mot forslagene i høringsnotatet. 36 av høringsinstansene går inn for «Tredagershøytiden», mens 17 støtter «Tredagershøytiden – påskens triduum». 40 av høringsinstansene støtter ingen av disse. Noen av disse vil unngå den latinske betegnelsen, men knytte navnet mer til påsken, og foreslår «Påskens tredagershøytid» En del svar reagerer imidlertid også på at det blir en ny høytid inne i høytiden, og at selve påkehøytiden dermed kan komme i skyggen eller ikke fokuseres sterkt nok. Typisk skriver *Hønefoss menighetsråd*:

Tredagershøytiden kan kanskje fungere, men det virker litt pussig med en høytid rett før påskedag som ikke inkluderer denne. Høytid leder også tanken lettere i retning av fest, som passer dårlig særlig om Langfredag, men også Skjærtorsdag.

Tønsberg domkirkes menighetsråd lanserer et alternativ:

Vi foreslår navnet «De hellige tre dagene», som er i bruk i Danmark. Dette er en mer eller mindre direkte oversettelse av Triduum Sacrum som jo er ett av de tradisjonelle navnene på denne kirkeårsperioden.

Noen høringsinstanser peker også på at hele den stille uke bør sees i sammenheng og at det er uheldig å skille ut de tre dagene. *Teologisk fakultet* skriver:

Den viktigste årsaken til å ikke anbefale ordningen er likevel at forslaget skaper en rekke nye problemer. Problemene dreier seg om begrepsmessig forvirring og kirkeårsmessige og liturgiske uklarheter.

Når det gjelder alternativ liturgisk farge på skjærtorsdag og langfredag, slutter 55 av høringsinstansene seg til dette forslaget, deriblant 5 bispedømmeråd. 37 høringsinstanser uttaler seg mot forslaget til endring, deriblant fem bispedømmeråd og begge de teologiske fakultetene som har besvart høringen. Noen høringsinstanser peker også på at det er uheldig at det er valgfritt hvilken farge som blir brukt.

Kirkerådets kommentarer

Kirkerådet merker seg at det er stor tilslutning til forslaget om å se de tre gudstjenestene i sammenheng. Samtidig er det mange av høringsinstansene som kommenterer hva som er den beste felles betegnelse på disse tre gudstjenestene. Særlig er det kommentert at det kan virke forvirrende og lite sakssvarende å snakke om en egen tredagershøytid innenfor rammen av påskehøytiden. Kirkerådet er enig i at en slik kobling kan virke uheldig, og at de tre gudstjenestene dermed bør få en annen felles betegnelse. Et mindretall i NFG foreslo å bruke betegnelsen «de hellige tre dagene». Tunsberg Domkirkes menighetsråd har også foreslått denne betegnelsen, med henvisning til bruk i Danmark. Et argument mot denne betegnelsen har vært at den kan gi assosiasjoner til De hellige tre konger. For å nedtone dette foreslår Kirkerådet at dagene og tallordet kan bytte plass, slik at betegnelsen blir «De tre hellige dagene».

Flere høringsinstanser har påpekt at navnet også bør knyttes direkte opp mot påsken. Kirkerådet mener dette uansett vil fremgå av sammenhengen, og at omtalen av de tre dagene i de fleste sammenhenger vil knyttes opp mot den stille uke eller påskehøytiden. I forbindelse med annonsering og lignende kan man altså bruke betegnelser som «Den stille uke og de tre hellige dagene» eller «De tre hellige dagene og påskehøytiden».

I spørsmålet om endring av liturgiske farger er Kirkerådet enig i argumentet om at en endring av liturgiske farger gir en tilslutning til økumenisk praksis. Spørsmålet er imidlertid ikke lagt frem for Bispemøtet, og har møtt betydelig motstand i høringen. Kirkerådet foreslår derfor å videreføre fiolett som liturgisk farge på skjærtorsdag og langfredag.

Skjærtorsdag

Høringsinstansenes innspill

Høringsdokumentet introduserer et nytt element på gudstjenesten skjærtorsdag, nemlig muligheten for å ha fotvasking som et liturgisk ledd. 75 av høringsinstansene gir tilslutning til denne endringen, mens 17 er imot innføring av fotvasking.

Flere av høringsinstansene peker på at fotvasking er et dramaturgisk element som kan løfte gudstjenesten. *Presteforeningen* skriver eksempelvis:

At man tar inn i gudstjenesten element som åpner opp for å ta flere sanser i bruk og på ulike måter levendegjøre bibeltekstene, er i tråd med den tenkning

som ligger til grunn for dagens gudstjenesteordning, og slik sett et godt element.

Det er imidlertid en rekke høringsinstanser som gir uttrykk for at det er fint at det blir åpnet for fotvasking som en mulighet, men at det ikke nødvendigvis er noe man selv vil bruke. En del svar uttrykker også reservasjoner mot ulike sider ved fotvaskingen. *Eidsberg felles menighetsråd* skriver:

Hovedproblemet med veiledningen til fotvaskingen er ikke omfanget, men at fotvasking i denne formen virker ekskluderende. Dersom det skal åpnes for fotvasking må det være mulig for dem i menigheten som ønsker å delta – helst ved å både få muligheten til å bli vasket, og selv vaske andres føtter.

Blant dem som ikke går inn for å åpne for fotvasking, er argumentene at det er fremmed, at det er uklart hva som er funksjonen og at det savnes en dekkende begrunnelse. *Borg bispedømmeråd* er representativ:

I vår kultur og klima står selve handlingen i fare for å bli så eksotisk og fremmed at den blir krevende som liturgisk element i rammen av en gudstjeneste. Det er også et spørsmål om hvilken funksjon handlingen er ment å fylle i gudstjenesten.

Når det gjelder omfanget av veiledningen, mener 62 av høringsinstansene at den er passe, mens 31 mener den blir for omfattende. Flere uttrykker tilfredshet med at veiledningen er omfattende. Flere høringsinstanser er imidlertid kritiske til ulike sider ved veiledningen. *MF* skriver at:

sett i forhold til behovet for veiledning på andre punkter – f.eks. om avdekking av alteret – kan omfanget virke stort. Til innholdet i veiledningen mener vi den i større grad burde tydeliggjøre en forbindelse mellom fotvaskingen og kirkens diakonale engasjement – globalt og lokalt.

En rekke høringsinstanser gir også uttrykk for at det er unødvendig med en lang veiledning, og at dette kan overlates mer til lokalt initiativ.

Til spørsmålet om mulighet for avdekking av alteret ved slutten av gudstjenesten, er det tilnærmet full tilslutning. Bare én av høringsinstansene ønsker ikke denne muligheten.

Enkelte høringsinstanser foreslår mulige skriftord knyttet til avslutningen.

Når det gjelder skjærtorsdagsgudstjenesten som helhet, er tilslutningen her så å si identisk med tilslutningen til fotvasking, men ikke nødvendigvis med de samme høringsinstansene. Noen av høringsssvarene stiller spørsmål ved at velsignelsen kan utelates. *Bugården menighetsråd* skriver:

Det føles fremmed å ikke avslutte gudstjenesten med velsignelse. Det er vanskelig å forstå at man skal utelate velsignelsen for å få fram at gudstjeneste henger sammen. Vi er glade for at velsignelsen "kan" utelates. Hos oss pleier vi å avslutte Skjærtorsdag med en utsendelse: "Timen er kommet. Menneskesønnen skal overgis i synderes hender. Stå opp, la oss gå herfra."

Blant innvendingene er særlig et ønske om å kunne feire et måltid, enten i løpet av gudstjenesten eller i etterkant. *Det teologiske fakultet* skriver:

Måltid før gudstjenesten bør det være anledning til i en luthersk kirke. Fakultetet vil samtidig påpeke at en slik praksis bryter med oldkirkelig og økumenisk forståelse av forholdet mellom faste og nattverd, som forslaget ellers baserer seg på. Fakultetet foreslår at det bør være mulig å feire et kjærlighetsmåltid inspirert av det oldkirkelige agape-måltid etter nattverden, i forlengelse av gudstjenesten, og at avdekkingen av alteret skjer som en rituell avslutning av dette måltidet.

Fakultet uttrykker for øvrig at gudstjenestens første del bør kortes ned, slik at nattverden blir sterkere fokusert, og har, på samme måte som MF, også en del kritiske bemerkninger til forbønnsdelen.

Enkelte høringssvar kommenterer også ulike enkeltheter i rubrikkene og veiledningen.

Kirkerådets kommentarer

Kirkerådet har merket seg at fotvasking som et mulig element på skjærtorsdag har god oppslutning, men også at oppslutningen i stor grad er betinget av at dette er et kan-ledd i gudstjenesten. I høringsutkastet har denne muligheten en nokså anonym plassering. Den er ikke et eget ledd, men er kun nevnt som en mulighet i rubrikkene. Høringen bekrefter at dette ser ut til å være et riktig nivå for dette leddet. Kirkerådet har også merket seg kommentarene til både veiledningen til fotvasking og til ulike formuleringer i bønnene, og har gjort mindre endringer som følge av disse innspillene. Bugårdens forslag til avsluttende tekst tas også inn i forslaget. En del høringsinstanser har også nevnt mulighet for et fellesskapsmåltid under eller etter gudstjenesten. I høringsutkastet er det gjort et poeng av at det dramaturgiske forløpet tilsier at det egner seg best med et måltid i forkant og ikke etter gudstjenesten. Dette veier tyngre enn en eventuell faste i forkant av nattverden, som er en mindre aktuell problemstilling i Den norske kirkes sammenheng. På dette punktet ser Kirkerådet imidlertid at veiledningen og rubrikkene i større grad kan gi rom for lokale tradisjoner og ulike varianter av et måltid.

Langfredag

Høringsinstansenes innspill

Det er nesten unison oppslutning om forslaget til korsmeditasjon som et mulig ledd i langfredagens gudstjeneste. 90 av høringsinstansene støtter dette, mens 4 ikke gjør det. En del av høringssvarene har likevel kommentarer til ulike sider av korsmeditasjonen. Flere nevner at det er viktig at leddet ikke er obligatorisk, men er et positivt tilskudd der menigheten er moden for det. *Sevat Lappegard* skriver:

Siden former for korsmeditasjon etterspørres så sterkt, bør det åpnes for det. Men jeg støtter forslagets intensjon om å forankre langfredagsgudstjenesten i lesning/tradering av hendelsesfortellingene. I en luthersk kirke er evangelieforståelsen knyttet til det som hendte.

Blant andre Det teologiske fakultet støtter dette, og anfører at korsmeditasjonen kan gjøre gudstjenesten overlesset.

Flere av høringsinstansene har også kommentarer til dialogen i forbindelse med innbæringen av korset. Når det gjelder øvrige endringer i langfredagsgudstjenesten, slutter 76 av høringsinstansene seg til dem, mens 18 markerer uenighet med en eller flere av disse endringene. *MF* har vurdert innholdet i liturgien som helhet, og konkluderer:

Vi mener at liturgier og bønner i større grad må gjenspeile en feiring av det påskemysteriet som handler om at Gud gir seg i kjærlighet.

Enkelte høringsinstanser ønsker mindre endringer i åpningsdelen, eksempelvis å sløyfe den innledende bønningen eller å legge inn en hilsen. *Oslo bispedømmeråd* foreslår at tittelen er «samlingsbønn», i tråd med hovedgudstjenesten.

En rekke hørings svar er uenig i at prekenen skal være et obligatorisk ledd denne dagen. Mange av disse mener tekstene taler for seg selv, og at en preken gir for mange ord. *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* er representativ:

Det lutherske prinsipp om at evangeliet skal utlegges i enhver gudstjeneste er nok riktig, men det må et unntak til for å bekrefte behovet for regelen. Om det er én dag i kirkeåret at man skal kunne fravike det som ellers ligger fast, så er det på langfredag. Med lesningen av hele lidelseshistorien, med gudstjenestens preg for øvrig, kanskje som a capella gudstjeneste, hvor til og med orgelet tier, er det ikke nødvendigvis behov for flere ord.

Noen høringsinstanser har også kommentarer til både den innledende kollektbønningen og forbønnsdelen. Det gjelder blant annet begge de teologiske fakultetene som har avgitt hørings svar. Det stilles spørsmål ved uttrykksmåten særlig i det midterste partiet av bønningen. *MF* skriver videre:

Vi mener man også bør vurdere om kombinasjonen av litaniet og den påfølgende kollektbønningen fungerer godt nok som en helhet. Én mulighet er å beholde litaniet og utelate den påfølgende kollektbønningen. Eventuelt, kan man vurdere om en annen bønn enn litaniet kan brukes på langfredag.

Det teologiske fakultet uttrykker på sin side at den foreslåtte bønningen i etterkant av litaniet bør erstattes av den tradisjonelle fastekollekten. *Nidaros domkirke og Vår Frue menighetsråd* foreslår å gi mulighet til å erstatte litaniet med en lokalt utarbeidet forbønn. Flere høringsinstanser nevner også at «dem» bør erstattes med «alle» i forbønningen.

En del hørings svar nevner også, i likhet med skjærtorsdag, at velsignelsen bør lyses på langfredag. Enkelte foreslår at det i alle fall kan være en litt mer markert slutt. *Gudstjenestevalget i Os* skriver:

En bedre løsning er å lese gravleggingsteksten her hvis velsignelsen utelates. Da vil man kunne avslutte gudstjenesten med å fortelle den siste delen av fortellingen om langfredag, og det legger opp til at dette får sin fortsettelse gudstjenesten påskenaatt eller påskedag.

Kirkerådets kommentarer

Innføring av korsmeditasjon som et frivillig ledd har en sterk tilslutning hos høringsinstansene. Noen høringsinstanser har kommentert noen enkeltheter ved korsmeditasjonen, men Kirkerådet finner ingen sterke tendenser i disse kommentarene, og ser ikke at det er nødvendig å gjøre endringer i denne delen. Det

er også lagt opp til en stor grad av fleksibilitet. Kirkerådet er heller ikke enig med Det teologiske fakultet i at dette leddet gjør gudstjenesten «overlesset», men mener det knytter an til ulik praksis som har vokst frem mange steder. Kirkerådet ser ikke behov for å endre høringsutkastet på dette punktet.

Det er få kommentarer til inngangsdelen. Kirkerådet mener det fremsatte forslaget understreker den enkelhet som liturgien vil formidle, men stiller seg bak forslaget fra Oslo bispedømmeråd om å bruke betegnelsen «samlingsbønn» på den innledende bønnen.

Høringen har vist at det er betydelig motstand mot å la preken på langfredag være et obligatorisk ledd. Kirkerådet har ikke funnet noen prinsipielle teologiske argumenter mot preken på denne dagen, utover at tekstene taler for seg selv og ikke trenger videre tolkning. I veiledningen om langfredag i hovedgudstjenesten fra 2011 står følgende: «Det kan holdes en kort preken eller tekstmeditasjon. Eventuelt kan prekenen erstattes av stillhet til ettertanke og bønn» (s 2.99). På bakgrunn av de tydelige signalene i høringen foreslår Kirkerådet at innholdet i veiledningen fra 2011 blir beholdt. Det foreslås dermed at preken om ønskelig kan erstattes med et musikkstykke eller stillhet.

Kirkerådet har også merket seg at det har vært ulike kommentarer til forbønnen. Det vil ikke foreslås konkrete endringer i teksten fra høringsforslaget. Det foreslås derimot at litaniet kan sløyfes dersom menigheten lokalt ønsker å utarbeide en mer omfattende bønn for verden, etter modell fra andre kirker og i analogi med bønnene i en korsvandring.

Til sist har Kirkerådet merket seg at det også for langfredag er en del høringsinstanser som ønsker at velsignelsen skal lyde. Kirkerådet vil da understreke at det er valgfritt hvorvidt velsignelsen skal lyde eller ikke, men slutter seg til blant annet gudstjenesteutvalget i Os, som foreslår at gudstjenesten alternativt kan avsluttes med et skriftsted.

Påskentatt

Høringsinstansenes innspill

77 av høringsinstansene slutter seg til mulighet for en mer omfattende inngangsdell, mens 17 ikke ønsker dette. Flere hørings svar uttrykker glede over de mulighetene som åpner seg. *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* skriver:

Utfra disse betegnelsene og den funksjonen denne messen kan ha, bør alle relevante deler i liturgien kunne ha sin plass i sitt fulle volum, samtidig med at det bør være anledning til å korte ned basert på lokale behov og tradisjoner.

Flere høringsinstanser uttrykker seg positivt om muligheten til å tenne bål utenfor kirken, mens andre er mer skeptiske til dette. Det er også forslag til utdyping av veiledningen på bruk av lys og hvordan menigheten skal gå inn. *Hamar Domkirkes menighetsråd* etterlyser en kort veiledning til korstegning og innsetting av nagler på påskelyset. *Creo* ønsker mulighet for å messe de innledende dialogene, med sungne menighetssvar.

Enkelte høringsinstanser uttrykker seg også kritisk. *Det teologiske fakultet* ønsker en fullstendig omgjøring av ordningen, der kontrasten mørke/lys er det førende symbolet, og påskelyset tennes etter lesningen av evangeliet.

Mulighet for bruk av røkelse i denne gudstjenesten får også stor tilslutning. 83 høringsinstanser slutter seg til dette, mens 11 er imot. Flere uttrykker tilfredshet ved å få anledning til å bruke dette, særlig begrunnet i at det setter Den norske kirke inn i en bredere økumenisk tradisjon. Det er imidlertid en del hørings svar som ytrer seg kritisk til sider ved en slik handling. De fleste av disse nevner problemer for astmatikere, og utfordringer med røykvarslere nevnes av flere. *Fjaler sokneråd* påpeker at røkelse ikke er i tråd med luthersk tradisjon, og at den utvikler en rekke skadelige gasser. Andre etterlyser en teologisk begrunnelse samt en mer presis veiledning.

Enkelte høringsinstanser ønsker en fullstendig versjon av eksultet som et alternativ. *Kantoren i Elverum* har levert inn et eksempel, med noter, på en slik mulighet.

Et stort flertall er enige i tilfanget av tekstlesninger. 83 er tilfreds med dette, mens 11 høringsinstanser uttrykker motstand. Det er få merknader til dette punktet, men en del høringsinstanser kommenterer utvalget av tekster. *Eidsberg felles menighetsråd* ønsker seg et bredere tilfang av tekster. Noen høringsinstanser stiller også spørsmål ved begrunnelsen for utvalget. *Presteforeningen* sier:

Ifølge veiledningen skal tekstene være «sentrale tekster som forteller fra frelseshistorien». Det framstår uklart hvorfor disse tekstene er tatt inn i tekstutvalget, noe som i så fall bør begrunnes eller gjøres rimelig i veiledningen.

Hønefoss menighetsråd er inne på det samme, og skriver:

Ville det ikke være vel så meningsfullt å lese fra tekster som faktisk siteres i NTs sentrale påskeforkynnelse, som Sal 2; 16; 110; 116; 117; 118; Jes 11; 25; 49; 52-53; Am 9; Hab 1?

Flere har også forslag til andre tekster, og *Fjaler sokneråd* gir forslag til bibelske salmer som kan brukes mellom lesningene.

Enkelte hørings svar ønsker å videreføre en innledning til hver tekst. *Bjørquin bispedømeråd* skriver at:

det er uheldig at ein på påskenattsgudstenesta vil ta bort innleiingane til kvar tekst og grunnjev dette som ein forenkling. Eit slik grep vil gjera påskenattsgudstenesta meir intern fordi ein då føreset god kjennskap til bibeltekstane og frelseshistoria.

Når det gjelder øvrige endringer i liturgien, er det bare 7 høringsinstanser som uttrykker seg mot dem, mens 82 slutter seg til.

Kirkerådets kommentarer

Kirkerådet har merket seg den store oppslutningen om de endringene som er foreslått, men også at det er enkeltheter både i selve teksten og i veiledningen som kan fremstå uklare. Forslag til utdyping og klargjøring av teksten vil for en del av forslagene tas til følge. *Creos* forslag om å kunne synges de innledende dialogene tas til følge, men det følger foreløpig ikke noter med til dette.

En del av høringsinstansene er kritiske til bruk av røkelse, og savner en teologisk begrunnelse samt nærmere anvisninger for bruk. Kirkerådet er enig i disse innspillene, og vil utdype veiledningen på dette punktet. Kirkerådet vil også

understreke at dersom menighetsrådet vedtar bruk av røkelse, må denne brukes med forsiktighet, slik at røkelsen i minst mulig grad er til sjenanse for personer som er sensitive for denne bruken.

Enkelte har etterlyst en fullstendig tekst for Exsultet. Kirkerådet vil bemerke til det at de delene av teksten som ikke er tatt med fremstår som mindre sentrale og til dels avsporende. Det vil derfor ikke tas initiativ til en bearbeidelse av den fullstendige teksten. Det tas imidlertid sikte på å tonesette hele teksten, som i dagens ordning.

Når det gjelder tekstutvalget for GT-tekstene, vil Kirkerådet peke på at dette utvalget bygger på et tilsvarende tekstutvalg i flere av Den norske kirkes søsterkirker. Noen av de tekstene som er nevnt i høringssvarene er vurdert av NFG, som av ulike grunner har landet på å ikke ta dem med. Kirkerådet ser ikke avgjørende argumenter for å endre på det tekstutvalget som er gjort, men foreslår å gi åpning for at den enkelte menighet også kan bruke andre tekster fra GT dersom en finner det tjenlig. Kirkerådet er heller ikke enig i at det nødvendigvis er en fordel med innledninger til tekstene. Slike innledninger vil også kunne virke begrensende på forståelsen av teksten.

Alminnelige bestemmelser

Høringsinstansenes innspill

Forslaget til alminnelige bestemmelser fikk tilslutning fra 66 av høringsinstansene, mens 25 avviste dem. Motstanden mot disse var dermed større enn for de fleste av de øvrige forslagene. Merknadene viser en nokså samstemt kritikk som uttrykker at forslaget til alminnelige bestemmelser er for bastante og ikke tar hensyn til de behov og ressurser som finnes i kirken lokalt. *Presteforeningen* uttrykker dette slik:

Presteforeningen mener det ikke bør legges føringer i Alminnelige bestemmelser om at menigheten «normalt» bør feire alle tre gudstjenester. Det liturgiske materialet bør presenteres som en mulighet for menighetene til å feire de tre gudstjenestene i sammenheng dersom man ønsker.

En del høringssvar problematiserer også forslaget om å lage en egen plan for gudstjenestene i den stille uke og påsken, og mener det skaper rigiditet. Det er også kommentarer på at påskenattsgudstjenesten inngår som en normal. *Oslo bispedømmeråd* skriver:

I de alminnelige bestemmelsene for tredagershøytiden er Kirkerådet nær ved å innføre påskenattsgudstjeneste som en fast gudstjenestedag i Den norske kirke. Det bør sees i sammenheng med antall gudstjenester som er forordnet av biskopen og tydeliggjøres i Alminnelige bestemmelser, pkt. 2.

Kirkerådets kommentarer

Påskefeiringen er den viktigste høytiden i kirkeåret, og forslaget til alminnelige bestemmelser reflekterer denne tyngden. Kirkerådet er samtidig enig i Oslo bispedømmeråds innvendinger, og Alminnelige bestemmelser punkt 2 er justert utfra dette. Nye ordninger for gudstjenestene på de tre hellige dagene gir mulighet for en revitalisering av påskefeiringen i menigheter i Den norske kirke. I en slik prosess kan det også være naturlig å se på gudstjenesteforordningen både for den enkelte menighet og for større områder, med tanke på å gi markeringen av den stille uke og påsken et sterkere fokus.

Kirkerådet er enig med de høringsinstansene som uttrykker at forslaget til alminnelige bestemmelser i høringsutkastet var for bastante i formen, og at de i for liten grad reflekterte de begrensninger som finnes lokalt. I det reviderte forslaget er bestemmelsene justert for å ivareta dette. De presenterer nå i større grad gudstjenestene for de tre hellige dagene som et tilbud til menighetene. Det blir dessuten sterkere understreket at de tre gudstjenestene også kan brukes enkeltvis, uten å stå i en nødvendig sammenheng med de andre. Kirkerådet har merket seg at flere høringsinstanser har påpekt at feiringen av påskedag ikke må komme i skyggen av de tre hellige dagene. Dette er tatt til følge ved at de alminnelige bestemmelsene har fått et eget punkt om markeringen av første påskedag. Bestemmelsene har også et tydeligere fokus på hele den stille uke og påskehøytiden. Det er i tillegg lagt til en bestemmelse om at menigheter som ikke har ressurser til å feire mer enn én gudstjeneste i denne perioden, kan velge å bruke en ordning for en «samlegudstjeneste». En slik ordning er nå under utarbeidelse i Nemnd for gudstjenesteliv og vil bli presentert for Kirkerådet om kort tid.

Kirkerådet vil også legge opp til en forenklet saksbehandling for de tre hellige dagene sammenlignet med forslaget som ble sendt på høring. Dette innebærer at menighetsrådet ikke vedtar en lokal grunnordning for gudstjenestene skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt i tråd med prosessen beskrevet i alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten punkt 51-55. I stedet tar menighetsrådet kun stilling til om det skal være måltid i forbindelse med skjærtorsdagsgudstjenesten, om det skal være fotvask i samme gudstjeneste og om det skal brukes røkelse i gudstjenesten på påskenenatt. Andre avgjørelser knyttet til gudstjenester skjærtorsdag, langfredag og påskenenatt foretas av liturgen i tråd med alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten punkt 71.

Behandling i Kirkerådet og Bispemøtet

På bakgrunn av høringen hadde Kirkerådet en førstegangs behandling av utkast til liturgier i sitt møte 10.-11. desember 2021. Utkastet ble deretter sendt til Bispemøtet for læremessig behandling. Bispemøtet behandlet saken i februar og meldte tilbake til Kirkerådet at biskopene ønsket å opprettholde forslaget om prekenen som et fast ledd i gudstjenesten på langfredag. Bispemøtet mener at teksten bør utlegges denne dagen.

Bispemøtet hadde for øvrig følgende forslag til endringer i Kirkerådets utkast:

- «fra skjærtorsdag kveld til påskedag» føyes til som undertittel på ordningen
- Alminnelige bestemmelser pkt. 2: «... den påfølgende dagen» endres til «andre påskedag».
- Liturgi for langfredag pkt. 2: Sjekke språklig om «vårt hjerte» skal erstattes med «våre hjerter»
- Liturgi for langfredag pkt. 5: Forslag til tilføyelse: Salmen kan erstattes av meditatív musikk.

Kirkerådets kommentar

Kirkerådet viser til at bønnen på langfredag er identisk med Dagens bønn for langfredag, som ble vedtatt av Kirkemøtet i 2014. Ordlyden er derfor her opprettholdt. De øvrige kommentarene fra Bispemøtet er tatt til følge.

Bispemøtet anbefalte også at liturgiske ressurser for en samlegudstjeneste for påsketiden, som er nevnt i alminnelige bestemmelser, gjøres tilgjengelig i ressursbanken. NFG har allerede utarbeidet slike ressurser, og de vil bli publisert.

Presentasjon av materialet

Forslaget som her foreligger, presenterer de tre gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskenatt. Disse hellige tre dagene har helt siden 300-tallet vært sett på som én liturgisk enhet, hvor menigheten forberedte seg til den store feiringen på påskenatt. Gudstjenestene disse dagene har gjennom hele kirkens historie hatt en sentral posisjon. Samordning av disse gudstjenestene har også hatt stor betydning for gudstjenestefornyelsen på økumenisk grunn. Reform av de tre hellige dagene markerte begynnelsen på den store liturgifornyelsen i den romersk-katolske kirke fra 1950-tallet og fremover, som ble til inspirasjon også for mange protestantiske kirker. I Den norske kirke kom denne bevegelsen til uttrykk gjennom innføringen av en liturgi for påskenatt, som ble trykket i Gudstjenesteboken fra 1992.

Sammenstillingen av de tre gudstjenestene til en liturgisk helhet har ikke tidligere vært gjort i Den norske kirke, men mange menigheter har inspirert av økumeniske forbilder satt de tre dagene i sammenheng. Bakteppet er hele den stille uke, som har blikket vendt mot Jesu lidelse, død og oppstandelse. Dette strekker seg i én bevegelse gjennom de tre dagene. Gudstjenestene er bundet sammen ved at det som begynner skjærtorsdag ikke avsluttes før påskeropet lyder påskenatt: «Kristus er oppstanden!» Påskedag fødes ut av hele dette forløpet, fra fellesskapet ved nattverdsmåltidet, via lidelse og korsfestelse til død og gravlegging.

Denne tenkningen tilsier også at de tre gudstjenestene får en felles betegnelse. Kirkerådet foreslår betegnelsen «De tre hellige dagene».

De enkelte gudstjenester

Skjærtorsdag

Messen på skjærtorsdag følger stort sett mønsteret for en vanlig hovedgudstjeneste slik den er vedtatt for hver kirke gjennom lokal grunnordning. Gudstjenesten har likevel visse særtrekk:

- Det gis en åpning for å la fotvasking være et liturgisk ledd før forbønnen. Menighetsrådet tar stilling til dette.
- Det er utformet en forbønn spesielt for dagen, som et tillegg til øvrige forbønner.
- Det er utformet en mal for avdekking av alteret, som en mulighet. Der dette elementet velges, sløyfes fortrinnsvis velsignelsen. Slik markeres overgangen til langfredag.

Mange menigheter har på skjærtorsdag lagt et måltid i en eller annen form i eller i tilknytning til gudstjenesten. Noen steder har dette vært feiret som et jødisk påskemåltid, andre steder i form av et agapemåltid i forlengelsen av nattverden eller umiddelbart før eller etter gudstjenesten. Høringsforslaget gir en føring om at dersom menigheten vil holde et slikt måltid, bør det fortrinnsvis legges i forkant av gudstjenesten av hensyn til den dramaturgiske oppbyggingen. Der hvor det er lokale

tradisjoner for et måltid, for eksempel innenfor rammen av gudstjenesten, vil det være åpning for at det kan videreføres. Etter messen og (eventuell) avdekking av alteret er menigheten liturgisk på vei mot Getsemane og langfredag.

Langfredag

Gudstjenesten på langfredag har tradisjonelt vært preget av enkelhet, hvor de aller eldste liturgiske leddene blir mer fremtredende. En slik enkelhet er også tilstrebet i forslaget til revidert ordning. Det samsvarer med dagens karakter at en revisjon hovedsakelig viderefører dagens liturgiske ordning. Samtidig tar forslaget, i pakt med den generelle liturgiske utvikling i Den norske kirke, opp igjen elementer i liturgien som lenge ikke har vært i bruk i Den norske kirke, men som er en del av den bredere liturgiske tradisjon både i andre lutherske kirker og økumenisk.

Den største endringen i forslaget er at det i tillegg til dagens to hoveddeler, lesning av lidelseshistorien og forbønn, er gitt mulighet til meditasjon over korset som en tredje hoveddel. Dette elementet i gudstjenesten er innarbeidet i de fleste av Den norske kirkes nabokirker, og styrker det meditative preget ved langfredag. Det legges imidlertid opp til at langfredag også kan feires uten korsmeditasjon.

Av enkeltelementer i forslaget kan særlig pekes på:

- Det er foreslått at vanlig klokkeringing erstattes av klemting.
- En innledende bønn før tekstlesningen er gjeninnført. En slik bønn var en del av liturgien frem til dagens ordning, og er et av de eldste elementene i langfredagsgudstjenesten. Kyrie-leddet har derimot aldri vært en del av gudstjenesten på langfredag, og er heller ikke foreslått her.
- Ordningen med kun å lese lidelseshistorien, og da i en fireårssyklus, er beholdt. Det er gitt anvisning om at denne kan leses på ulike måter.
- Preken som en fast del av gudstjenesten ble av NFG foreslått beholdt fra 1992-ordningen. Preken som et fast ledd møtte motstand i høringen, men Bispemøtet fastslo i sin tilråding at det beholdes.
- Forbønnen på langfredag er beholdt i sin nåværende form, med litaniet som hoveddelen. I fortsettelsen av litaniet har forslaget en kollektbønn spesielt for langfredag, som alternativ til den tradisjonelle fastekollekten. I mange andre kirker er det lang tradisjon for en lang og omfattende forbønn på langfredag. Dette alternativet er altså ikke valgt, men det er gitt åpning for at menighetene lokalt kan bruke mer omfattende bønner.
- Korsmeditasjonen er i forslaget lagt opp slik at den gir stort rom for lokal tilpasning. NFG hadde i sitt forslag også en åpning for at «bebreidelsene» (latinsk: «improperiene») kunne fremføres som et korverk. Dette ble frarådet av Bispemøtet og ble ikke sendt på høring.
- Som på skjærtorsdag åpner også denne liturgien for at velsignelsen ikke er med på langfredag, for å understreke både dagens spesielle preg og sammenhengen i de tre dagene.

Påskenenatt

Vigilien (vaken) på påskenenatt er blant de aller eldste gudstjenestene som er kjent i den kristne kirke. Påskevigilien fortsatte etter reformasjonen å bli feiret i lutherske menigheter i Tyskland, og var en populær gudstjeneste. Den ble ofte feiret grytidlig

på påskemorgen. I Tyskland var en av fruktene av den liturgiske bevegelse i det 20. århundre en gjenoppgivelse av påskevigilien. Dette ga støtet til en økumenisk gjenoppgivelse av påskennattsgudstjenesten, som også skapte inspirasjon i enkelte liturgisk bevisste miljøer i Norge. Det førte til det som i Den norske kirke var en for sin tid omfattende og dristig liturgi for påskennatt. Det forslaget som nå foreligger, er i stor grad en videreføring av ordningen fra 1992. De endringene som foreslås, er inspirert både av den bredere økumeniske tradisjon og en refleksjon av praksis som har utviklet seg i ulike menigheter. Forslagene er dessuten preget av «trekkspilltenkningen» fra gudstjenestereformen, slik at den gir flere alternativ og dermed rom for fleksibilitet i uttrykket og større mulighet for stedegengjøring.

Av enkeltelementer som er nye skal særlig nevnes:

- Mulighet for en fyldigere inngangsdelt, hvor menigheten kan møtes utenfor kirken og det kan tennes et bål. Dette er et element som har dype røtter i flere andre kirkers feiring.
- Et større tilfang av tekstlesninger. De fleste andre kirker med ordninger for påskennatt har tradisjon for å lese inntil ni eller tolv tekster, hvorav de fleste fra Det gamle testamentet. Samtidig er det lagt opp til å kunne lese færre enn de oppsatte lesningene. Denne tenkningen tas opp i forslaget. Det foreslås dessuten en liten forenkling, ved at det ikke leses en innledning til hver av tekstene. En kollekt etter hver av de gammeltestamentlige lesningene er beholdt, men kan utelates.
- Det er foreslått en noe utvidet ordning for dåpspåminnelse enn i dagens ordning. Formuleringene i dåpspåminnelsen foreslås også integrert i dåpsliturgien dersom det er dåp i denne gudstjenesten.

Lokal tilrettelegging av gudstjenestene

Forslaget til Almennlige bestemmelser for de hellige tre dagene legger til rette for at hver menighet kan lage en plan for hele den lokale påskefeiringen. Flertallet av menighetene i Den norske kirke vil neppe kunne gjennomføre hele det gudstjenesteprogrammet som ligger i forslaget, i tillegg til høytidsgudstjeneste på påskedag (eventuelt andre påskedag). Forslaget legger derfor opp til at flere menigheter kan gå sammen om å lage en felles plan for feiring av de tre hellige tre dagene og påsken.

Liturgisk farge

NFG anbefalte i sitt forslag at det i tillegg til de nåværende gjeldende farger kunne åpnes for hvit som liturgisk farge på skjærtorsdag og rød på langfredag. Også dette forslaget var inspirert av den bredere økumeniske tradisjon, hvor dette er den mest vanlige fargekoden.

Dette forslaget ble ved en inkurie ikke forelagt Bispemøtet, og fikk betydelig motbør i høringen. Kirkerådet foreslår derfor at fiolett videreføres som liturgisk farge på skjærtorsdag og langfredag.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Liturgiene vil, når de er vedtatt av Kirkemøtet, publiseres i en egnet form. Det kan være et tillegg til gudstjenesteboken på linje med ordningene for vigsel og gravferd, eller kun en digital publisering. Anskaffelse av liturgiske bøker til kirkene er regulert i regler for liturgisk inventar og utstyr § 18. Kirkerådet bekoster innkjøp av eventuelle fysiske bøker til menighetsprester. Innkjøp til hver kirke bekostes av det enkelte kirkelige fellesråd, i tråd med kirkeordning for Den norske kirke § 20 om forvaltning av kirkene. Kirkelig fellesråd dekker også innkjøp til ansatte i fellesrådet.

Vedlegg: Liturgiforslag

Alminnelige bestemmelser for den stille uke og påske

1. Påsken er den fremste av kirkeårets tre store høytider, som har sin særegne dramaturgi i menighetenes gudstjenesteliv. Det forutsettes at dette ligger til grunn for menighetenes plan for gudstjenester i den stille uke.
2. Høytidsgudstjenesten på første påskedag er det naturlige høydepunkt i påskefeiringen. Alle menigheter bør gis tilgang til å feire høytidsgudstjeneste denne dagen eller på andre påskedag eller unntaksvis på den påfølgende søndagen.
3. De tre dagene skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt er en opptakt til påskedag, og danner en helhetlig liturgisk ramme rundt påskens drama. Der forholdene gjør det mulig, bør menigheten gis tilgang til å feire alle disse tre gudstjenestene, men hver gudstjeneste kan også feires for seg. Flere menigheter kan gå sammen om en felles helhetlig feiring.
4. Der en eller flere av dem er i bruk, vedtar menighetsrådet en lokal grunnordning for formen på de tre gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt og sammenhengen mellom dem. Ordningen supplerer grunnordning for hovedgudstjenesten, og følger samme vedtaksprosess.
Menighetsrådet avgjør:
 - a. Om det skal være et måltid i forbindelse med gudstjenesten skjærtorsdag
 - b. Om fotvasking skal inngå i skjærtorsdagsgudstjenesten
 - c. Om det skal brukes røkelse på påskenenatt
5. I menigheter der det ikke er ressursmessig grunnlag for å feire mer enn én gudstjeneste i løpet av den stille uke og påsken, kan menighetsrådet vedta en lokal ordning for en «samlegudstjeneste» for denne perioden.

Liturgi for skjærtorsdag

I forkant av gudstjenesten kan menigheten inviteres til et måltid med vekt på fellesskap. Måltidet avsluttes i rimelig tid før gudstjenesten begynner.

Dersom menighetsrådet har vedtatt at fotvasking inngår i gudstjenesten, legges denne etter ledd 16 Kunngjøringer.

I Samling

1 Forberedelse

Kirkerommet er åpent en stund før gudstjenesten, med anledning til stillhet, lystenning og bønn.

Klokkeringing

Her eller etter ledd 3 Hilsen kan det være
Kort informasjon om dagens gudstjeneste ved medliturg eller liturg.

Informasjonen avsluttes med:
ML/L: La oss være stille for Gud.

Kort stillhet

Tre klokkeslag

Et stjernetegn (*) er satt til ledd der menigheten som hovedregel står.

*** 2 Inngangssalme**

Som preludium kan det fremføres vokal- eller instrumentalmusikk som svarer til dagens karakter. Dette skjer normalt som forspill til salmen.

Det kan være prosesjon under preludiet/forspillet og/eller inngangssalmen. Prosesjonskors bæres først i prosesjonen. Lys og tekstbok, brød og vin kan også bæres inn. Hvis brød og vin ikke er satt fram på et eget sidebord, eller på alteret før gudstjenesten, bæres det inn i prosesjonen og settes på sidebordet eller på alteret.

Menigheten står under prosesjon, Inngangssalme og Hilsen.

*** 3 Hilsen**

4 Samlingsbønn

Samlingsbønn med følgende kirkeårsvariabelt ledd eller en annen samlingsbønn.

ML: La oss be.

... Du kaller oss til å følge Jesus,
han som ga avkall på sitt eget for å tjene deg ...

5 Syndsbekjennelse

Følger her, eller som ledd 17
Syndsbekjennelsen kan utvides med allment skriftemål. Se veiledningen.

6 Kyrie

7 Gloria

Gloria kan utelates

8 Dagens bønn

Dagens bønn kan utelates.
Bønnen synges eller fremsies.

Bønnen innledes med:

L: La oss alle be

L: Herre Jesus Kristus,
du ga deg selv til soning for våre synder og innbyr oss til ditt hellige måltid.
Vi ber deg:
Foren oss med deg i brødet og vinen. Vær oss nær selv når vi svikter,
og la oss med hele din kirke samles hos deg i ditt fullendte rike,

du som med din Far og Den hellige ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet og til evighet.

M: Amen.

II Ordet

9 Første lesning

10 Bibelsk salme /Salme

11 Andre lesning

***12 Evangelium**

13 Preken

***14 Trosbekjennelse**

15 Salme

16 Kunngjøringer

Kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten, eller formidles til menigheten på annen måte.

Fotvasking kan følge her, i de menigheter som har gjort vedtak om dette. Se veiledning.

17 Syndsbekjennelse

Følger her eller som ledd 5. Syndsbekjennelsen kan utvides med allment skriftemål. Se veiledningen.

18 Forbønn

Forbønnen kan utformes lokalt, eller en kan bruke ferdig formulerte bønner. Forbønnen ledes fortrinnsvis av en medliturg. Følgende forbønn kan benyttes.

ML/L: La oss be.

ML/L: Gud, vår Far; I denne natt, da han ble forrådt, vasket Jesus disiplenes føtter. Vi ber deg: Gi oss kraft til å følge hans eksempel og tjene hverandre i kjærlighet.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt, da han brøt brødet, ba han om at de alle skulle være ett.

Vi ber deg: Styrk din kirke på jorden og gi enhet mellom troende.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt ba han for dem som kom til tro gjennom disiplenes vitnesbyrd.

Vi ber deg: La evangeliet forkynnes til frelse, frigjøring og håp.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt ba han disiplene om å vise kjærlighet, men ble selv utstøtt og foraktet.

Vi ber deg: Hold din hånd over alle som er ensomme og alene.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt møtte han verdens hat. Han ba for sine disipler, at de skulle bli bevart fra det onde.

Vi ber deg: Vær hos dem som utsettes for menneskers ondskap og er forfulgt for sin tro.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt løftet han frelsens beger og gikk lydig mot døden. Han ga oss håpet om at vi en gang skal se hans herlighet og være der han er.
Vi ber deg: Hold håpet levende i oss. La oss finne hvile hos deg, til du reiser oss opp på oppstandelsens morgen.

M: Menighetssvar

19 Takkoffer

Menighetens takkoffer kan følge her eller under nattverdsalmen.

III Nattverd

Ordningen for nattverd ved hovedgudstjenesten brukes. Ved innstiftelsesordene VERBA kan liturgen innlede med følgende ord:

L: Vår Herre Jesus Kristus, i denne natt, da han ble forrådt, tok han et brød ...

IV Sendelse

Gudstjenesten kan avsluttes med avdekking av alteret. Ledd 25 - 27 i liturgien kan da utgå. Avdekkingen kan ha en kort innledning med et skriftord før alterlysene slokkes, se veiledningen.

Der det er mulig, dempes også elektriske lys. Under avdekkingen kan det være vokal - eller instrumentalmusikk eller stillhet.

Avdekkingen kan også følge etter ledd 25 Velsignelsen.

Etter avdekkingen kan følgende skriftord leses:

L/ML: Timen er kommet. Menneskesønnen skal overgis i synderes hender. Stå opp, la oss gå! (Mark 14,41)

Kirkerommet kan være åpent en stund etter gudstjenesten for stillhet og bønn. Se veiledningen.

24 Salme

25 Velsignelse

L/ML: Herren være med dere

M: Og med deg være Herren

Eller

L/ML: La oss prise Herren

M: Gud være lovet, halleluja, halleluja, halleluja

Eller

L: Ta imot velsignelsen

L: Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig

Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. +

M: Amen, amen, amen

26 Utsendelse

27 Postludium

Liturgi for langfredag

Ringning erstattes med klemting før gudstjenesten.

Alterbordet er avdekket og uten lys.

Gudstjenesten kan begynne med instrumental- eller vokalmusikk.

1 Inngangssalme

2 Samlingsbønn.

Uten hilsen eller innledning

L: Evige, nådige Gud,
Du sendte din Sønn for å lide og dø for vår skyld.
Vi ber deg:
Åpne vårt hjerte for korsets gåte.
La Kristi kors bli et tegn på håp
i en verden merket av lidelse og ondskap,
ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre,
som med deg og Den hellige Ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet til evighet.

M: Amen.

3 Lesning av lidelseshistorien.

Denne leses i en fireårs-syklus. Menigheten kan stå under siste lesning. Etter hvert avsnitt kan det synges en salme eller del av en salme. Alternativt kan hele teksten leses i sammenheng, med en salme før prekenen. Bibelteksten kan deles på tre lesere som har ulike roller, se veiledningen. Teksten kan også synges.

ML: La oss høre vår Herre Jesu Kristi lidelseshistorie fra evangeliet etter ...

År A Matt 26,30-68

År B Mark 14,26-65

År C Luk 22,39-62

År D Joh 18,1-27

Salme eller bibelsk salme

År A Matt 26,69-27,31a

År B Mark 14,66-15,20a

År C Luk 22,63-23,25

År D Joh 18,28-19,16

Salme eller fortsettelse av samme salme

År A Matt 27,31b-50

År B Mark 15,20b-37

År C Luk 23,26-46

År D Joh 19,17-30

Salme eller fortsettelse av samme salme

4 Preken eller tekstmeditasjon.

5 Salme

Salmen kan erstattes av meditativ musikk.

Her eller etter forbønnen kan følge:

6 Korsmeditasjon

Menigheten gis tid til å meditere foran et kors som er plassert foran i kirkerommet eller som bæres inn eller reises opp under dette leddet. Se veiledningen

Følgende dialog fremsies eller synges:

L: Kristi kors

M: vårt eneste håp

Eller

L: Se Kristi kors, på det hang verdens frelser

A: Kom, la oss tilbe ham.

Dersom korset bæres inn i prosesjon, reiser menigheten seg når korset bæres inn. Prosesjonen stanser tre ganger, og en av dialogene over fremsies hver gang.

Korset plasseres i en fot foran i kirken.

Menigheten kan sitte eller knele under korsmeditasjonen, eller gå fram og knele ved korset.

Under korsmeditasjonen kan det synges passende salmer eller fremføres vokal- eller instrumentalmusikk.

Ved avslutningen av korsmeditasjonen følger denne lovprisningen:

L: Vi tilber deg, Kristus, og velsigner ditt navn,

A: for ved ditt hellige kors har du forløst verden.

7 Forbønn

Litaniet

Deretter bes den følgende bønnen eller fastekollekten.

Dersom det er forberedt lokalt, kan en mer omfattende forbønn erstatte eller bes i forlengelsen av litaniet.

Nådige Gud,
vi takker deg fordi du gav din Sønn for våre synder

og frelste oss fra dødens makt.
Ved hans lidelse og død forsonet du alt i himmel og på jord, og
ved ham ber vi deg:

Kristus var grepet av frykt.

Gud, trøst dem som har mistet håp og livskraft.

Kristus ble tatt til fange;
Gud, hjelp alle som utsettes for vold og fangenskap.
Kristus ble hånet av folkemengden;
Gud, styrk dem som er utstøtt og forfulgt.
Kristus bar våre sykdommer;
Gud, kom til alle som er tynget av sykdom og smerte.
Kristus var ensom i dødens time;
Gud, vær hos dem som kjemper med døden.
Kristus oppgav sin ånd på korset;
Gud, befri ditt skaperverk fra utarming og ødeleggelse.

Gud vi ber deg:
Gi din kirke kraft til å kjempe for rettferd og fred.
Vend oss bort fra synden,
og la oss ved din nåde ta opp vårt kors
og følge etter ham som er troens opphavsmann og fullender.
For Jesu Kristi skyld.
A: Amen

Fadervår.

8 Slutningssalme

9 Velsignelsen

Punkt 9 kan utgå og eventuelt erstattes av et skriftord. Se veiledningen.

L: Ta imot velsignelsen

L: Herren velsigne deg og bevare deg, Herren la ditt ansikt lyse over deg og være deg nådig, Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred

A: Amen

Her kan følge:

10 Postludium

Vokal- eller instrumentalmusikk.

Liturgi for påskenatt

Påskenatt er ifølge gammel tradisjon våkenatt for Herren. Gudstjenesten begynner etter mørkets frembrudd og normalt ikke før kl. 23.00.

Gudstjenesten kan gjøres enkel eller mer omfattende etter hva som er de lokale behov. Se veiledningen.

Dersom det er vedtatt lokalt, kan det brukes røkelse i gudstjenesten. Se veiledningen

I Inngang: Lys-seremonien

1 Innledning og inngangsprosesjon

Menigheten kan enten samles foran eller vente inne i kirken, som er mørklagt eller bare svakt opplyst.

Det kan tennes et lite bål utenfor kirken. Om ønskelig kan ilden velsignes, se veiledningen.

Påskelyset tennes fra bålet eller, dersom det ikke er et bål, med et mindre lys i våpenhuset eller inngangspartiet. Deretter innleder liturgen:

L: Kristus er i går og i dag den samme, ja til evig tid. Han er Alfa og Omega, den første og den siste, begynnelsen og enden. Ham tilhører æren, nå og i all evighet.

Må lyset fra Kristus, som står opp i herlighet, jage bort alt mørke fra vårt hjerte og sinn.

A: Amen

Lyset bæres inn i prosesjon. På veien opp til koret stopper prosesjonen tre ganger. Liturgen hever lyset og sier eller synger hver gang:

L: Kristus, verdens lys!

A: Gud være lovet!

Lyset settes i staken, som er plassert i koret eller foran alterringen.

2 Påskelovsangen – Exsultet

Påskelovsangen kan synges med eller uten menighetsomkvad.

Istedenfor Exsultet kan en velge et enklere alternativ hvor menigheten synger et omkvad eller en salme.

Liturg eller Forsanger: Fryd deg, du himmelens engleskare.

Bryt ut i jubel, alle Guds mysterier,

og la frelsens basun prise den store konges seier.

Gled deg, du jord, i stråleglansen fra den evige kongens herlighet,

og vit, all verden, at mørket er veket bort. Vær glad du Guds kirke, smykket av lysets stråler, så også dette hus kan gjenlyde av folkenes mektige lovsang.

M Omkvad: Dette er natten da Kristus brøt dødens lenker og seirende stod opp fra dødsriket.

L/F Løft deres hjerter.

M Vi løfter våre hjerter til Herren.

L/F La oss takke Herren vår Gud.

M Det er verdig og rett.

L/F I sannhet verdig og rett er det å lovsynge den usynlige og allmektige Fader og hans enbårne Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, han som for oss betalte Adams skyld til den evige Far, og som ved sitt dyrebare blod strøk ut det gamle skyldebrevet.

M *Omkved*

L/F Ja, dette er påskefesten, da det sanne Lam ble slaktet, og med Lammets blod blir de troendes dørstolper helliget. Dette er den natt, da du førte våre fedre, Israels barn, ut av Egypt og lot dem gå tørrskodde gjennom Det røde hav.

M *Omkved*

L/F Ja, dette er den natt, da lyset fra ildstøtten drev syndens mørke bort. Dette er den natt da alle som tror på Kristus, ble befridd fra denne verdens laster og syndens mørke, da du gir dem nåde på nytt og fornyer dem i hellighet. Dette er den natt da Kristus brøt dødens lenker og seirende stod opp fra dødsriket. For det hadde aldri gagnet oss å bli født dersom vi ikke også var blitt gjenløst.

M *Omkved*

L/F Å, hvor underfull er den godhet som du ærer oss med. Å, hvor grenseløs er din kjærlige miskunn, du som for å kjøpe trelen fri overgav Sønnen. Å, salige natt, som alene var verdig til å kjenne timen og stunden da Kristus stod opp fra de døde. Dette er natten som det står skrevet om: «Natten skal lyse som dagen, ja, mørket skal være som lyset».

M *Omkved*

L/F Å, salige natt, som forener det himmelske med det jordiske, det guddommelige med det menneskelige. Derfor ber vi deg, Herre: La dette lys brenne uten opphør og drive bort mørket fra denne natt. La morgenstjernen finne det brennende, den stjernen som ikke kjenner nedgang, Kristus som er vendt tilbake fra de døde og lyser for menneskeslekten.

M *Omkved*

L/F Derfor ber vi deg, Herre, at du i denne glederike påsketid vil gi fred til oss, ditt folk, og til alle dine tjenere. Styr og led oss, og bevar oss i din mektige varetekt, ved din Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, han som med deg og Den Hellige Ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.

M *Omkved*

II Ordets liturgi

L/ML: I denne natt reiste Gud Jesus Kristus opp fra de døde og førte liv og udødelighet frem i lyset. La oss høre hvordan Gud skapte alt ved sitt mektige ord, i tidlige tider reddet sitt folk og da tiden var moden sendte sin sønn, vår frelser.

3 Gammeltestamentlige lesninger

Det leses fra et utvalg tekster fra Det gamle testamente. Det bør leses minst to tekster, og 2 Mos 14 skal alltid være med. Etter hver tekstlesning kan det om ønskelig bes en bønn, og det kan synges salmer eller bibelske salmer mellom hver lesning. Se tillegg for tekster.

4 Louprisning – GLORIA

Under denne sangen tennes lyset i kirken. Menigheten kan slukke sine lys. Det kan ringes med kirkeklokkene.

5 Nytestamentlig lesning

Rom 6,3-11

6 Påskeevangeliet

Halleluja

Evangelielesningen innledes med et hallelujaomkved eller et salmevers med hallelujaomkved.

Det kan være evangelieprosesjon. Den som bærer boken, kan ledsages av lysbærere.

Evangelielesning

Mark 16,1-8

Om ønskelig kan påskeevangeliet fra en av de andre evangelistene leses.

7 Preken – tekstmeditasjon

8 Salme etter preken

III Dåp – dåpspåminnelse

9 Innledning til dåp – dåpspåminnelse

Dersom det er dåp i gudstjenesten, følges ordning for dåp. Tekstlesningen under punkt 1) mottakelse til dåp samt punkt 2) dåpsalmen utelates. Handlingen har følgende innledning:

L: I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Kjære menighet, i denne påskennatt er vi blitt minnet om hvordan vi i dåpen fikk del i den frelse som Jesus har vunnet for oss.

(Med takk og glede ...)

10 Trosbekjennelse

L: Vi ble døpt til å leve vårt liv i forsakelse og tro og tjeneste for Gud og vår neste. La oss derfor med lovprisning og takk bekjenne forsakelsen og troen som lød ved vår dåp:

Forsakelsen

Den apostoliske trosbekjennelse

Dersom et ikke er dåp i gudstjenesten, leses de to innledningene sammenhengende ved døpefonten. Dåpspåminnelsen avsluttes deretter slik:

11 Bønn og lovprisning

L: Trofaste Gud, vi takker deg for dåpen og løftet om at Jesus er med oss alle våre dager. Bevar oss i troen på deg, så vi fortsatt kan vandre i lyset og nå det evige mål i ditt rike. Gud, hør vår bønn.

A: Amen

L: Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde! (1 Pet 1,3)

IV Nattverd

12 Salme

Under salmen tennes lysene på alteret, dersom de ikke er tent under Gloria. Alteret kan også dekkes her.

Her følger en av nattverdordningene for hovedgudstjenesten.

V Utgang

13 Velsignelse

L: La oss prise Herren!

A: Gud være lovet! Halleluja, halleluja, halleluja!

L: Herren velsigne deg og bevare deg ...

A: Amen, amen, amen

Det slås tre ganger tre slag med kirkeklokken

14 Salme

Under salmen tenner menigheten sine lys og følger prosesjonen ut av kirken. Gudstjenesten avsluttes foran kirken ved at liturg og menighet gjentar tre ganger:

L: Kristus er oppstanden!

A: Ja, han er sannelig oppstanden

Tekstlesninger til påskenatt

1. 1 Mos 1,1-2,4a

I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden.

2 Jorden var øde og tom, mørke lå over dypet, og Guds ånd svedde over vannet. 3 Da sa Gud: «Det skal bli lys!» Og det ble lys. 4 Gud så at lyset var godt, og Gud skilte lyset fra mørket. 5 Gud kalte lyset dag, og mørket kalte han natt. Og det ble kveld, og det ble morgen, første dag.

26 Gud sa: «La oss lage mennesker i vårt bilde, så de ligner oss! De skal råde over fiskene i havet og fuglene under himmelen, over feet og alle ville dyr og alt krypet som det kryr av på jorden.» 27 Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, som mann og kvinne skapte han dem. 28 Gud velsignet dem og sa til dem: «Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere! Dere skal råde over fiskene i havet og over fuglene under himmelen og over alle dyr som det kryr av på jorden.» 29 Og Gud sa: «Se, jeg gir dere alle planter som setter frø, alle som finnes på hele jorden, og alle trær som bærer frukt med frø i. Det skal dere ha å spise. 30 Og til alle dyr på jorden og til alle fugler under himmelen og til alt som kryper på jorden, alt som har livsånde i seg, gir jeg alle grønne planter å spise.» Og det ble slik. 31 Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt! Og det ble kveld, og det ble morgen, sjettedag.

Så var himmelen og jorden fullført, med hele sin hær. 2 Den sjuende dagen fullførte Gud det arbeidet han hadde gjort, og den sjuende dagen hvilte han fra hele det arbeidet han hadde gjort.

Bønn

Evige Gud, du skapte himmel og jord,
og du formet mennesket i ditt bilde.
Vi takker deg for alt som blir til ved ditt ord.
Lær oss å ta vare på skaperverket,
så vi ikke vender oss bort fra din godhet.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

2. 1 Mos 7,1-5,17-18; 8,6-18; 9,8-13

Herren sa til Noah: «Gå inn i arken, du og hele din husstand! For du er den eneste jeg i denne tid har sett som er rettferdig for meg. 2 Av alle rene dyr skal du ta med deg sju par, hann og hunn sammen, og av alle dyr som ikke er rene, ett par, hann og hunn sammen, 3 av himmelens fugler på samme måte, sju par, hann og hunn, for å holde hver art på hele jorden i live. 4 For om sju dager vil jeg la det regne på jorden i førti dager og førti netter og utslette fra jorden alt som finnes, alt jeg har laget.» 5 Og Noah gjorde alt som Herren hadde pålagt ham.

17 Da kom storflommen over jorden i førti dager. Vannet steg og løftet arken, så den fløt opp fra jorden. 18 Vannet flommet og steg høyt over jorden, og arken drev omkring på vannet.

6 Da førti dager var gått, åpnet Noah luken han hadde laget på arken, 7 og sendte ut raven. Den fløy fram og tilbake til vannet hadde tørket bort fra jorden. 8 Så sendte

han ut duen for å se om det var blitt mindre vann på jordoverflaten. 9 Men duen fant ikke noe sted hvor den kunne hvile foten, og vendte tilbake til ham i arken, for det sto vann over hele jorden. Han rakte ut hånden, grep duen og tok den inn til seg i arken. 10 Han ventet sju dager til og sendte så duen ut av arken igjen. 11 Duen kom til ham i kveldingen, og se, den hadde et friskt oljeblad i nebbet. Da skjønte Noah at det var blitt mindre vann på jorden. 12 Og han ventet sju dager til. Så sendte han ut duen, og da vendte den ikke tilbake til ham mer

15 Og Gud talte til Noah: 16 «Gå ut av arken, du og din kone og dine sønner og dine svigerdøtre sammen med deg! 17 Alle dyrene som er hos deg, alt levende, både fugler og fe og alt kryp som det kryr av på jorden, skal du ta med deg. De skal myldre på jorden og være fruktbare og bli mange.» 18 Så gikk Noah ut sammen med sine sønner og sin kone og sine svigerdøtre.

8 Så sa Gud til Noah og sønnene hans: 9 «Nå vil jeg opprette min pakt med dere og etterkommerne deres 10 og med hver levende skapning hos dere, både fugler og fe og alle ville dyr som er hos dere, alle som gikk ut av arken, alle dyr på jorden. 11 Jeg oppretter min pakt med dere: Aldri mer skal det skje at alt kjøtt og blod blir utryddet av vannet fra storflommen. Aldri mer skal en storflom komme for å ødelegge jorden.»

12 Og Gud sa:

«Dette tegnet setter jeg
for pakten mellom meg og dere
og hver levende skapning som er hos dere
i kommende slektsledd til alle tider:

13 Jeg setter buen min i skyene,
den skal være et tegn på pakten
mellom meg og jorden.

Bønn

Allmektige Gud, du stoppet flommens kilder
og satte regnbuen i skyene,
som tegn på pakten mellom deg og alt levende.
Vi takker deg for dine løfter som gjelder til alle tider,
og som gir oss framtid og håp.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

3. 2 Mos 14,1-4; 10-31 15,20-21

Herren sa til Moses: 2 «Si til israelittene at de skal snu om og slå leir foran Pi-Hahiroth, mellom Migdol og havet! Foran Baal-Safon, midt imot byen, skal dere slå leir ved havet. 3 Så kommer farao til å si at israelittene har gått seg vill i landet, og at ørkenen har stengt dem inne. 4 Jeg vil gjøre faraos hjerte ubøyelig, så han setter etter dem. Da skal jeg vise min herlighet på farao og hele hans hær. Og egypterne skal kjenne at jeg er Herren.» Dette gjorde israelittene.

10 Da farao nærmet seg, så israelittene opp og fikk øye på egypterne som kom etter dem. De ble grepet av stor frykt og ropte til Herren. 11 De sa til Moses: «Fantes det

ikke graver nok i Egypt siden du har ført oss ut i ørkenen for å dø? Hvorfor har du gjort dette mot oss? Hvorfor førte du oss ut av Egypt? 12 Var det ikke det vi sa til deg i Egypt: La oss få være i fred, vi vil arbeide for egypterne! Det er bedre for oss å arbeide for dem enn å dø i ørkenen.» 13 Da sa Moses til folket: «Vær ikke redde! Stå fast, så skal dere få se at Herren frelser dere i dag! For slik som dere ser egypterne i dag, skal dere aldri se dem mer. 14 Herren skal stride for dere, og dere skal være stille.»

15 Herren sa til Moses: «Hvorfor roper du til meg? Si til israelittene at de skal dra videre! 16 Du skal løfte staven din og rekke hånden ut over havet og kløve det, så israelittene kan gå tørrskodd tvers igjennom havet. 17 Se, jeg gjør egypterne harde, så de setter etter dem. Jeg skal vise min herlighet på farao og hele hans hær, på vognene og rytterne hans. 18 Egypterne skal kjenne at jeg er Herren når jeg viser min herlighet på farao og vognene og rytterne hans.»

19 Guds engel, som hadde gått foran Israels leir, byttet nå plass og gikk etter folket. Skysøylen som var foran dem, flyttet seg og stilte seg bak dem, 20 så den kom mellom egypternes leir og israelittenes leir. Og skyen kom med mørke, men den lyste likevel opp natten, så de ikke kom inn på hverandre hele natten. 21 Da rakte Moses hånden ut over havet, og Herren drev havet bort med en sterk østavind som blåste hele natten, så havet ble til tørt land. Vannet ble kløvd, 22 og israelittene gikk tørrskodd tvers igjennom havet. Vannet sto som en mur til høyre og venstre for dem. 23 Egypterne satte etter dem med alle faraos hester, vogner og ryttere og fulgte etter dem midt ut i havet. 24 Men ved morgenvakten så Herren ned på egypternes leir fra ildsøylen og skysøylen, og han skapte forvirring blant dem. 25 Han låste hjulene på vognene deres så det var tungt for dem å komme seg fram. Da sa egypterne: «La oss flykte fra israelittene! For Herren kjemper for dem mot egypterne.»

30 Den dagen frelste Herren Israel fra egypternes hånd. Israelittene så at egypterne lå døde på stranden. 31 Da de så det storverk Herren hadde gjort mot egypterne, fryktet folket Herren, og de trodde på Herren og på Moses, hans tjener.

20 Så tok Arons søster Mirjam, som var profet, en tromme i hånden, og alle kvinnene fulgte etter henne, slo på tromme og danset. 21 Mirjam sang i vekselsang med dem:

«Syng for Herren,
for han er høyt opphøyd,
hest og rytter kastet han i havet!»

Bønn

Gode Gud, vår kraft og styrke. Vi priser og opphøyer deg, fordi du førte ditt folk ut fra slaveriet i Egypt og ledet dem gjennom havet. Takk for at du ved dåpens vann frir oss ut av dødens makt og reiser oss opp til det nye livet med Jesus Kristus, vår Herre.

Amen

4. Jes 55,1-11

Kom, alle tørste, kom til vannet!
Dere uten penger, kom og kjøp korn og spis!
Kom, kjøp korn uten penger,
vin og melk uten betaling!

2 Hvorfor bruke penger
på det som ikke er brød,
og arbeid på det som ikke metter?
Hør nå på meg,
så skal dere få spise det som godt er,
og fryde dere over fete retter.

3 Vend øret hit og kom til meg,
hør, så skal dere leve!
Jeg vil slutte en evig pakt med dere,
min godhet mot David står fast.

4 Se, til vitne for folkene satte jeg ham,
til fyrste og hersker over folkene.

5 Se, et folkeslag du ikke kjenner,
skal du kalle på,
et folkeslag som ikke kjenner deg,
skal løpe mot deg
for Herren din Guds skyld,
Israels Hellige, som gjør deg herlig.

6 Søk Herren mens han er å finne,
kall på ham når han er nær!

7 Den urettferdige skal vende seg bort fra sin vei,
ugjerningsmannen fra sine tanker,
og vende om til Herren, som vil vise barmhjertighet,
til vår Gud, for han er rik på tilgivelse.

8 For mine tanker er ikke deres tanker,
og deres veier er ikke mine veier,
sier Herren.

9 Som himmelen er høyt over jorden,
slik er mine veier høyt over deres veier
og mine tanker høyt over deres tanker.

10 For lik regn og snø
som faller fra himmelen
og ikke vender tilbake dit
før de har vannet jorden,
gjort den fruktbar og fått den til å spire,
gitt såkorn til den som skal så,
og brød til den som skal spise,

11 slik er mitt ord
som går ut av min munn:
Det vender ikke tomt tilbake til meg,

men gjør det jeg vil
og fullfører det jeg sender det til.

Bønn

Hellige Gud, vi kommer til deg med vår lengsel og tørst.
Du åpner din vei for alle folkeslag.
Vi takker deg for din barmhjertighet og tilgivelse
mot den som hører dine ord og vender seg til deg.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

5. Ordspr 8,1-8

Hør, Visdommen roper,
forstanden løfter sin røst.

2 Visdommen stiller seg på toppen av høydene,
ved veien, der stiene møtes.

3 Ved portene i byen,
der folk går inn, roper hun høyt:

4 Dere menn, jeg roper til dere,
min røst når ut til menneskene.

5 Lær klokskap, dere uerfarne,
få forstand i hjertet, dere dårer!

6 Hør, jeg taler om det som er edelt,
fra mine lepper kommer ærlige ord.

7 Min tunge taler sannhet,
mine lepper avskyr urett.

8 Hvert ord fra min munn taler om rettferd,
de er ikke svikefulle og falske.

Bønn

Rettferds Gud, din visdom roper ut mot menneskets dårskap.
Vi ber deg, la din hellige Ånd virke i oss,
så vi formes av din røst og vitner om din sannhet.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

6. Esek 36,24-28

Jeg henter dere fra folkeslagene, samler dere fra alle landene og fører dere hjem til deres eget land. 25 Jeg stenker rent vann på dere, så dere blir rene. Jeg rensar dere for all urenhet og for alle avgudene. 26 Jeg gir dere et nytt hjerte, og en ny ånd gir jeg

inni dere. Jeg tar steinhjertet ut av kroppen deres og gir dere et kjøtt hjerte i stedet.
27 Jeg gir min Ånd i dere og gjør at dere følger forskriftene mine, holder lovene mine og lever etter dem.

28 Da skal dere få bo i det landet jeg ga fedrene deres. Dere skal være mitt folk, og jeg skal være deres Gud

Bønn

Livets Gud, dine løfter varer fra slekt til slekt.

Fra alle folkeslag samler du dine barn.

Skap i oss et nytt hjerte og en ny Ånd,

så vi gjenkjenner din vilje

og tjener deg i kjærlighet.

Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

7. Esek 37,1-14

Herrens hånd kom over meg. Ved Herrens ånd førte han meg ut og satte meg ned i en dal som var full av knokler. 2 Han førte meg omkring blant dem. Se, det lå en stor mengde knokler utover dalen, og de var helt tørre. 3 Da sa han til meg: «Menneske, kan disse knoklene bli levende igjen?» Jeg svarte: «Min Herre og Gud, det vet bare du.» 4 Han sa: «Tal profetord over disse knoklene og si til dem: Tørre knokler, hør Herrens ord! 5 Så sier Herren Gud til disse knoklene: Se! Jeg lar det komme ånd i dere, så dere blir levende. 6 Jeg fester sener på dere, legger på kjøtt, trekker hud over og gir dere åndedrett så dere blir levende. Da skal dere kjenne at jeg er Herren.»

7 Jeg talte profetord, slik jeg hadde fått påbud om. Se, jeg profeterte, og det begynte å buldre og skjelve. Knoklene la seg inn mot hverandre, knokkel mot knokkel. 8 Jeg så, og se! – det kom sener og kjøtt på dem, og hud ble trukket over. Men ånd manglet de. 9 Da sa han til meg: «Tal profetord til ånden! Menneske, tal profetisk og si til ånden: Så sier Herren Gud: Kom, ånd, fra de fire vindretninger og blås på disse drepte så de blir levende.»

10 Jeg talte profetord, slik han hadde befalt meg. Da kom det ånd i dem, så de ble levende. De reiste seg opp og sto på føttene. Det var en umåtelig stor hær.

11 Så sa han til meg: Menneske, disse knoklene er hele Israels folk. Hør hva de sier: «Våre knokler er tørket inn, vårt håp er knust. Det er ute med oss!» 12 Tal derfor profetord og si til dem: Så sier Herren Gud: Se, mitt folk, jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav. Så fører jeg dere til Israels land. 13 Mitt folk, dere skal kjenne at jeg er Herren når jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav! 14 Jeg gir dere min ånd så dere blir levende, og lar dere finne hvile i deres eget land. Da skal dere kjenne at jeg, Herren, har talt og satt det i verk, sier Herren.

Bønn

Gud, vårt håp i liv og død.

Styrk din kirke ved din hellige Ånd,

så den taler livets ord i dødens verden,

inntil du gir det tørre støvet ny kraft

og reiser oss opp på oppstandelsens dag.

Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

8. Rom 6,3-11

Eller vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død? 4 Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv. 5 Har vi vokst sammen med Kristus i en død som er lik hans, skal vi være ett med ham i en oppstandelse som er lik hans. 6 Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med ham, for at den kroppen som er underlagt synden, skulle tilintetgjøres og vi ikke lenger skulle være slaver under synden. 7 For den som er død, er befridd fra synden. 8 Er vi døde med Kristus, tror vi at vi også skal leve med ham. 9 Vi vet jo at når Kristus er oppreist fra de døde, så dør han ikke mer; døden har ikke lenger makt over ham. 10 For døden han døde, den døde han for synden, én gang for alle, men livet han lever, det lever han for Gud. 11 På samme måte skal dere regne dere som døde for synden, men som levende for Gud i Kristus Jesus.

9. Mark 16,1-8

Da sabbaten var over, kjøpte Maria Magdalena og Maria, Jakobs mor, og Salome velluktende oljer for å gå og salve ham. 2 Tidlig om morgenen den første dagen i uken kom de til graven da solen gikk opp. 3 De sa til hverandre: «Hvem skal vi få til å rulle bort steinen fra inngangen til graven?» 4 Men da de så opp, fikk de se at steinen var rullet fra. Den var meget stor. 5 Da de kom inn i graven, så de en ung mann sitte på høyre side, kledd i en hvit, lang kjortel, og de ble forferdet. 6 Men han sa til dem: «Vær ikke forferdet! Dere leter etter Jesus fra Nasaret, den korsfestede. Han er stått opp, han er ikke her. Se, der er stedet hvor de la ham! 7 Men gå og si til disiplene hans og til Peter: 'Han går i forveien for dere til Galilea. Der skal dere få se ham, slik som han sa dere.'» 8 Da gikk de ut og flyktet bort fra graven, skjelvende og ute av seg. De sa ikke et ord til noen, for de var redde.

Veiledning til de hellige tre dagene – skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt

De hellige tre dagene

Fastetiden, som varer i 40 dager (minus søndagene) fra askeonsdag, munner ut i de tre siste dagene før påskedag; skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. Disse kalles tradisjonelt De tre hellige dagene, på latin *Triduum Sacrum* eller *Triduum Paschale*. Disse tre dagene har i kirkelig tradisjon vært sett som en egen kirkeårstid, og gudstjenestene disse dagene utgjør en liturgisk helhet med en indre teologisk og dramaturgisk sammenheng.

Hele den stille uke har blikket vendt mot Jesu lidelse, død og oppstandelse. Dette strekker seg i én bevegelse gjennom de tre dagene. Gudstjenestene er bundet sammen ved at det som begynner skjærtorsdag ikke avsluttes før påskeropet lyder påskenenatt: «Kristus er oppstanden!» Disse tre dagene er avhengig av hverandre for å utgjøre hele påskehistorien. Påskedag og påskens jubel fødes ut av hele dette forløpet, fra fellesskapet ved nattverd måltidet, via lidelse og korsfestelse til død og gravlegging.

Dette kommer til uttrykk i gudstjenestene ved at de griper inn i hverandre og fremstår som en fortsettelse. Avslutningen på skjærtorsdag, med avdekkingen av alteret, forbereder og foregriper liturgien på langfredag. Innledningen neste dag er derfor svært enkel, og menigheten som går fra hverandre i mørke på langfredag, møtes også i mørke på påskenenatt. Både skjærtorsdag og langfredag kan derfor brukes uten en avsluttende velsignelse. Dette understreker annerledesheten med disse dagene, men også at de tre dagene sees som en helhet. Dersom det er flere kirker i et sogn eller flere menigheter har felles gudstjenester, kan det vurderes å velge én kirke til hele de hellige tre dagene, som eventuelt kan gå på omgang. Dette er likevel ingen forutsetning for å skape en helhet. Det er også en løsning å la flere kirker ha en «stasjon» for hver dag.

Mange steder vil det ikke være gudstjeneste alle de tre dagene. I slike tilfeller vil det for mange være mest naturlig å la gudstjenesten avsluttes på vanlig måte, med velsignelse. Menigheten lokalt tar stilling til i hvor stor grad gudstjenestene skal preges av hele syklusen med de tre hellige dagene.

Skjærtorsdag

Skjærtorsdag markerer feiringen av nattverdets innstiftelse. Det er blitt mest vanlig i Den norske kirke å feire denne messen om kvelden.

Skjærtorsdags *navn* kommer fra *skir/a=ren* og peker antagelig på da Jesus vasket disiplenes føtter. Nattverden kan også uttrykke en åndelig renselse.

Måltid

Der menighetsrådet gjør vedtak om det, kan man på skjærtorsdag inkludere en form for måltid i tilknytning til gudstjenesten. Det kan være ved et bord knyttet til selve nattverden, eller et fullt måltid i kirkerommet eller et tilstøtende rom. Hvor og hvordan man vil gjøre dette vil også avhenge av den enkeltes kirkes utforming. Dersom måltidet er i forkant, bør det avsluttes på en måte som gir en naturlig overgang til gudstjenesten, f.eks. gjennom en felles inngang i kirken.

Fotvasking

Der menighetsrådet gjør vedtak om det, kan fotvasking være et eget ledd under skjærtorsdagsgudstjenesten. Det anbefales at denne legges etter kunngjøringene. Den enkelte menighet tilpasser utførelsen ut fra lokale forhold, tradisjoner og ressurser.

Fotvasking kan gjennomføres som en dramatisering av teksten fra Johannesevangeliet kap. 13, v 1-15 i. Det anbefales at denne teksten leses før handlingen utføres. Lesningen kan fordeles mellom tre personer, én som forteller handlingsforløpet, og to som ivaretar dialogen mellom Jesus og Peter.

Eksempel på gjennomføring

Fotvasking bør være avtalt med alle medvirkende på forhånd, og alt praktisk forberedes før gudstjenesten. Handlingen kan utføres i stillhet eller ledsages av egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

Medvirkende:

- Liturg og medliturg, som utfører fotvaskingen
- 4-5 personer fra menigheten, som blir vasket
- Tre tekstlesere fra de medvirkende eller fra andre i menigheten.

Utstyr:

- Stoler,
- Et lite bord,
- Et romslig håndkle, vaskefat og kanne med lunkent vann, gjerne tilsatt en velluktende olje. Før gudstjenesten plasseres et riktig antall stoler i koret eller på et sted som er godt synlig for menigheten. Samtidig med at de medvirkende går frem til sine plasser, får liturgen hjelp av medliturgen til å knytte et håndkle som et forkle på albaen. Medliturgen henter et vaskefat og en kanne med lunket vann fra et sidebord.

Handlingen kan innledes med følgende eller liknende ord:

L: **vendt mot menigheten**: I denne natt, da Jesus Kristus feiret den første nattverden, bøyde han seg ned foran disiplene og vasket deres føtter. Han sa til dem: «Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre.» La oss minnes hvordan Jesus viste tjenersinn, omsorg og kjærlighet like til det siste.

Teksten fra Joh 13, 1-15 leses.

Handlingen kan avsluttes med følgende eller liknende ord

ML/L: **vendt mot menigheten**

Jesus sier: «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre. Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre. Ved dette skal alle forstå at dere er mine disipler: at dere har kjærlighet til hverandre.» (Joh 13, 34-35).

Liturgen kneler foran den enkeltes føtter. Medliturgen setter vaskefatet på gulvet under foten som skal vaskes. Liturgen holder rundt foten mens medliturgen heller vann over. Liturgen tørker foten med et håndkle. Dette gjentas ved hver av de medvirkende.

Når handlingen er avsluttet, setter medliturgen vaskefat og kanne tilbake på sidebordet, og liturgen tar av seg forklede og legger det til side. Deretter går de medvirkende tilbake til sine plasser.

Skriftemål

Synsbejennelsen kan utvides med allment skriftemål i denne gudstjenesten.

Se Gudstjenestebok 1992 del 1, kap IV, s 259 ff.

Anbefalte elementer er Salme 51, 3-11 (veksellesning), Ordet om binde- og løsemakten (Joh. 20, 22-23), Syndstilgivelse og absolusjon samt Avslutningsord (Fil 1,6).

Avdekking av alteret

Avdekkingen kan innledes med følgende eller liknende ord:

L/ML: Så kom Jesus sammen med disiplene til et sted som heter Getsemane, og han sa til dem: «Sett dere her mens jeg går dit bort og ber.» Han tok med seg Peter og de to Sebedeus-sønnene, og han ble grepet av sorg og gru. Da sa han til dem: «Min sjel er tynget til døden av sorg. Bli her og våk med meg!» (Matt 26, 36-38)

Deretter slokkes alterlysene. Der det er mulig dempes også elektriske lys.

Under avdekkingen kan det være vokal - eller instrumentalmusikk eller stillhet. Liturgen kan ta av seg messehagel og gå ut med den i sakristi eller annet tilstøtende rom.

Følgende liturgisk utstyr bæres ut:

- Prosesjonskors og prosesjonslys
- Liturgiske tekstiler på prekestol og lesepult
- Alterlys, blomster, Bibel, alterbok, nattverdutstyr
- Tekstiler på alter, prekestol og lesepult

Alteret kan om ønskelig også dekket med et sort klede.

Kirkerommet kan være åpent en stund etter gudstjenesten for stillhet og bønn. Lys i lysglobe eller annet lystenningssted kan være tent, som symbol på fortsatt tilbedelse.

Langfredag

Gudstjenesten på langfredag er først og fremst preget av enkelhet, alvor og høytid.

Stillhet er en viktig bestanddel denne dagen, og en bør legge ekstra vekt på hvor og hvordan stillheten kan komme til uttrykk. Særlig i forkant og etterkant av gudstjenesten bør det opplyses om at kirken er stille for bønn og meditasjon. Ordningen gir anledning til både å spille et preludium og postludium, men disse kan gjerne erstattes av eller kombineres med stillhet. Der lokale forhold ligger til rette for det, kan man også følge tradisjonen med at orgelet tier denne dagen, slik at bare vokalmusikk høres.

Gudstjenesten har to hoveddeler; lesningen av lidelseshistorien og menighetens forbønn. Som en tredje hoveddel kan føyes til en meditasjon over korset.

Tekstlesning og forbønn

Sentrum i gudstjenesten er lesningen av lidelseshistorien. Det er tradisjon tilbake til middelalderen at denne leses ved en meget enkel dramatisering av teksten. Den blir da tradisjonelt fordelt på tre tekstlesere. Evangelisten (E) leser alle beskrivende avsnitt i teksten, Kristus (K) leser Jesu replikker og «forsamlingen» (F) leser

replikkene fra alle de andre som opptrer i teksten. Men her er det mulig å gjøre lokale tilpasninger etter ønsker og kapasitet.

Tekstleserne kan med fordel stå på forskjellige steder i koret eller foran i kirken. Hvert enkelt kirkerom er med å bestemme hvilken plassering som er god, og man bør i god tid på forhånd se på hvilken type plassering som kan egne seg. For eksempel kan evangelisten stå ved lesepulten, den som leser Jesu replikker foran alteret eller alterringen og den som leser øvrige replikker på motsatt side av evangelisten.

Helt fra oldkirken har en viktig side ved langfredagsgudstjenesten vært en omfattende forbønn for verden og alle dem som er i nød. I vår tradisjon har denne bønnen fått form av litaniet, på samme måte som i fastetiden. Litaniet følges gjennom fastetiden av fastekollekten, men på langfredag er det en mer aktualiserende bønn som setter Jesu lidelse og død i sammenheng med den nød vi erfarer i dagens verden. Det er også mulig å be en mer omfattende lokalt forberedt forbønn i forlengelsen av, eventuelt til erstatning for litaniet. En mer omfattende forbønn er i vår tid noen steder også satt inn i rammen om en lokal korsvandring, som kan følge på gudstjenesten i kirken.

Meditasjon over korset

I menigheter hvor det blir bestemt¹ å ha en meditasjon ved korset, bør dette forberedes grundig på forhånd. Dette leddet kan legges mellom tekstlesninger og forbønn, alternativt etter forbønnen.

Menigheten bør fortrinnsvis ha laget til et stort kors som kan plasseres foran i koret, helst i en fot. Dersom det ikke kan reises opp, kan det alternativt legges mot alterringen, eller to medliturger kan holde det oppreist. Dersom en ikke har noe annet kors, kan prosesjonskorset brukes. I kirker der det finnes et større permanent krusifiks foran i kirken, kan også dette gjerne brukes.

Dersom korset er løst, kan det bæres inn i prosesjon. Liturgen går da ned til inngangen og møter korsbærerene. Så går de i prosesjon mot koret. Nær døren, midt i kirken og ved inngangen til koret stopper prosesjonen, og dialogen mellom liturg og menighet følger. Deretter blir korset plassert i koråpningen eller foran alterringen. En annen måte å begynne på, er at korset står eller ligger øverst i koret fra begynnelsen av gudstjenesten. Det kan da gjerne være tildekket, og dialogen mellom prest og menighet kan følges av at korset blir avdekket. På hver side av korset kan det plasseres et lys. Eventuelt kan det også plasseres fem roser ved foten, som symbol på de fem sårmerkene.

Når korset er satt opp, kan menigheten inviteres til å meditere over det på ulikt vis. Man kan bli værende i benken i stille bønn, og det kan også legges til rette for at menigheten kan knele i benkene. De som ønsker det kan også gå opp til korset en på rekke og ved en enkel knebøy, gjøre korsets tegn eller på andre måter vise korset ærbødighet. Korset som er satt opp representerer Kristus som hang på det, og å vise korset ære er å tilbe ham.

¹ Det gjøres oppmerksom på at det i dokumentet Kirkerådet sendte til Bispemøtet står at korsmeditasjon skjer etter vedtak. Det har sammenheng med at det i en tidligere versjon av sakspapiret til Kirkerådet var lagt inn i alminnelige bestemmelser at menighetsrådet skulle avgjøre om det skulle være korsmeditasjon eller ei. I den endelige versjonen er det forutsatt at spørsmålet blir avgjort av forrettende prest.

Under korsmeditasjonen har det vært vanlig å fremføre ulike hymner. En salme som tradisjonelt synges i denne sammenheng er *Tunge lat din lovsong prisa* (N 2013 164). Det kan også synges for eksempel *Hill deg frelser og forsoner* (N 2013 173) eller andre passende salmer.

Avslutning

Også i denne gudstjenesten kan velsignelsen til slutt utelates. Det har flere grunner: For det første understreker det enkelheten og også alvoret i denne gudstjenesten. Dernest understrekes at langfredag er en del av den sammenhengende liturgiske markeringen som går over i påskenen. Det vil derfor være mest aktuelt å utelate velsignelsen dersom gudstjenesten inngår i en tredagerssyklus.

Som alternativ kan et skriftsted om gravleggingen leses, f.eks. fra Matt 27,57-60:

L/ML: Da det ble kveld, kom en rik mann som hette Josef og var fra Arimatea. Han var blitt en disippel av Jesus. 58 Han gikk til Pilatus og bad om å få Jesu legeme. Pilatus gav da ordre om at det skulle gis ham. 59 Josef tok legemet, svøpte det i et rent linklede 60 og la det i en ny grav, som var hogd ut til ham selv i bergveggen. Så rullet han en stor stein foran inngangen og gikk bort.

Påskenenatt

Påskevigilien er den eldste kjente form for vigilie (våkenatt) som er kjent i kirken, og har røtter tilbake til det andre århundre. Store deler av Det gamle testamente ble da lest gjennom natten. Dåp av nye kristne fant også sted i denne gudstjenesten.

I vår tid er liturgien for våkegudstjenesten på påskeaften restaurert, og består nå av følgende hoveddeler:

1. Innledning med lysseremoni
2. Lesning av tekster fra det gamle testamente samt fra romerbrevet og evangeliet
3. Dåp eller påminnelse om dåp
4. Nattverdfeiring

Liturgien kan gjøres enkel eller mer omfattende etter hvilke ressurser og prioriteringer som finnes i menigheten. Den kan også feires både i en mer høytidelig eller mer uformell form. Dersom gudstjenesten for eksempel inngår i rammen av en påskeleir eller lignende, kan den innledende lysseremonien forenkles, og tekstlesningene kan ha form mer av en sammenhengende fortelling om Guds gjerninger. I så fall kan bønnene etter hver lesning kuttes. Det anbefales at gudstjenesten forberedes grundig, også med tanke på hvilke liturgiske valg som blir gjort.

Hvis det vedtas lokalt, kan det også brukes røkelse under gudstjenesten.

Tidspunktet for gudstjenesten er tradisjonelt rundt midnatt, det vil si at den vanligvis ikke starter tidligere enn kl. 23. Dersom menigheten vedta det, kan den likevel begynne tidligere på kvelden, men helst ikke før mørkets frembrudd. Alternativt kan gudstjenesten begynne tidlig på morgenen, gjerne før soloppgang.

Innledende del – velsignelse av påskelyset

Det bør avgjøres lokalt hvordan gudstjenesten skal begynne. En enkel variant er at menigheten på forhånd er gått inn i den mørklagte kirken. Lyset kan så tennes i våpenhuset eller nederst i kirken, slik det er foreskrevet. Alternativt kan menigheten

samles foran kirken og begynne gudstjenesten der. Alle bør på forhånd få utdelt et lys. Dette tennes fra påskelyset under prosesjonen inn.

Om ønskelig kan påskelyset tennes fra *Den nye ild*. Et lite bål, som er tent i en bålpanne, eller eventuelt et annet lys, kan tennes utenfor eller nederst i kirken. Liturgen begynner med en kort hilsen og en bønn over ilden. Det kan gjøres med følgende eller lignende ord:

L: Kjære menighet, i denne påskenatt, da Jesus Kristus gikk over fra døden til livet, innbys vi, sammen med kristne over hele verden, til å møtes for å våke og be. Vi skal bli minnet om Guds gjerninger og feire det store mysteriet at kjærligheten er sterkere enn døden.

La oss be:

Gud, du gav ved din Sønn alle som tror en hellig ild. Vi ber deg, forny oss i denne hellige natt og la din kjærlighets ild flamme opp i oss, tent av glede og håp fra ditt himmelske lys, i denne natt, i dagen som kommer og i all evighet.

M: Amen.

Det er også mulig å merke påskelyset på dette stedet, før det blir tent. Deretter blir det båret inn i kirken. Dersom menigheten er utenfor, følger den etter lyset, og får sine egne lys tent på veien inn.

Vigilien – tekstlesningene

En viktig del av gudstjenesten er lesningen av sentrale tekster som forteller fra frelseshistorien. Tekstene fra 1 Mos 1 og 2 Mos 14 blir normalt alltid lest, men i tilfeller der det bare leses én tekst, bør det være fra 2 Mos 14 I tillegg kan man velge en eller flere, i alt inntil sju tekster. De kan leses på en enkel måte, som en form for fortsettelsesfortelling, eller i en mer høytidelig versjon, der det blir bedt en bønn etter hver tekst. Det bør helst være flere tekstlesere, slik at fortellingen får flere stemmer.

I tillegg kommer epistelteksten fra Rom 6 og evangelieteksten. Ved inngangen til epistelen tennes lyset i kirken, og menigheten kan slukke sine lys. Dersom det er praktisk mulig og hensiktsmessig, kan også menigheten beholde sine lys tent gjennom hele gudstjenesten.

Dåp og dåpspåminnelse

Dåpen er et viktig fokus i påskenattgudstjenesten. Mange steder er det vanlig å ha dåp av voksne, spesielt konfirmanter i denne gudstjenesten. Dåpen skjer da etter ordning for dåp i hovedgudstjenesten, med de tilpasningene som er gitt i ordningen for påskenatt.

Dersom det ikke er dåp, fungerer leddet som en påminnelse om dåpen som deltakelse i Kristi oppstandelse og inngang til påskeleden.

Nattverd

Nattverdfeiringen foregår på vanlig måte.

Ved inngangen til nattverdfeiringen kan alterlysene tennes, hvis det ikke har skjedd under Gloria. Dersom det er bestemt lokalt, kan også alteret dekkes, som en motsats til avdekkingen av alteret på skjærtorsdag. Duk(er) blir lagt på plass, deretter lys og blomster og til slutt nattverdkar samt brød og vin. Hvis en velger denne varianten, er det viktig å øve på forhånd.

Utsendelse

Den vanlige måten å avslutte gudstjenesten på er at menigheten går syngende sammen ut i prosesjon. Lysene, som ble slukket etter lesningene, blir tent på ny fra påskelyset, og menigheten følger på prosesjonskorset. Når alle er kommet ut, avsluttes gudstjenesten med påkehilsenen. Der forholdene ligger til rette for det, kan man også velge å la prosesjonen gå en runde rundt hele kirken før den avsluttes foran inngangen.

Bruk av røkelse

Bruk av røkelse er en svært gammel praksis som er kjent både fra Det gamle testamentet og gjennom lang bruk i kirken. Den symboliserer de troendes bønner. I salme 141,2 står det: *La min bønn være røkelse for deg, mine løftede hender et kveldsoffer.*

Der menighetsrådet gjør vedtak om det, kan det også benyttes røkelse. Røkelse brukes tradisjonelt på bestemte tidspunkt i gudstjenesten. Røkelsesbæreren fører an i inngangsprosesjonen foran påskelyset. Umiddelbart før Exsultet berøkes påskelyset. Før lesningen av evangelieteksten, berøkes evangelieboken av diakonen eller presten. Etter at brød og vin, er blitt gjort i stand på alteret og liturgen har bedt takkebønnen for gavene, svinges røkelsen over gavene, og over alteret. En ministrant overtar så røkelseskaret og berører liturgen og deretter forsamlingen.

Ved bruk av røkelse er det viktig å begrense røyken utenom disse tidspunktene, så kirkerommet ikke blir fylt av røyk. Røkelseskaret kan også settes inn i et tilstøtende rom, for eksempel sakristiet, i de delene av gudstjenesten det ikke er i bruk.